

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra pastorálních oborů a právních věd

František Drozd

**Péče o bezdomovce v Praze poskytovaná
některými křesťanskými institucemi,
přehled, srovnání**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. Ing. Mgr. Aleš Opatrný, Th.D.

Praha 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 25. 4. 2019

František Drozd

Bibliografická citace

Péče o bezdomovce v Praze poskytovaná některými křesťanskými institucemi [rukopis]: Přehled, srovnání: Bakalářská práce / František Drozd; vedoucí práce: doc. Ing. Mgr. Aleš Opatrný, Th. D. Praha, 2019. 52 s.

Anotace

Bakalářská práce s názvem „Péče o bezdomovce v Praze poskytovaná některými křesťanskými institucemi“ se zabývá srovnáním hmotné i nehmotné péče, která je nabízena křesťanskými institucemi v Praze. Teoretická část je věnována problematice bezdomovectví a příčinám, které k němu vedou. V praktické části jsou nejdříve popsány jednotlivé křesťanské instituce, které poskytují pomoc osobám bez domova. Ve výzkumu byla použita empiricko-induktivní metoda. Hlavní důraz ve výzkumu je kladen na křesťanskou duchovní péči a získání dostatečného množství informací pro výsledný přehled a srovnání.

Klíčová slova

Pastorace, charita, bezdomovci, modlitba.

Abstract

The bachelor work entitled "Care for the Homeless people in Prague by some Christian Institutions" provides an overview and comparison of tangible and intangible care offered by Christian institutions in Prague. The theoretical part is dedicated to the issue of homelessness and the causes that lead to it. In the practical part are first described individual Christian institutions that provide help to homeless people. The empirical-inductive method was used in the research. In the research, the main emphasis is on Christian spiritual care and obtaining the right amount of sufficient information for the results of an overview and comparison.

Keywords

Pastoral care, charity, homeless, prayer.

Počet znaků (včetně mezer): 82 871

Poděkování

Tímto chci poděkovat vedoucímu práce doc. Ing. Mgr. Aleši Opatrnému, Th. D. za trpělivý a vstřícný přístup při konzultacích, a dále všem, kteří mi stáli nablízku a podporovali mě v této práci. Zvláštní dík patří mé ženě a dětem za pochopení.

Obsah

Úvod.....	6
1. Motivy křesťanské pomoci potřebným	7
1.1. Proč má křesťan pomáhat	7
1.2. Sociální nauka církve	10
2. Bezdomovectví.....	12
2.1. Fenomén lidí bez domova	12
2.2. Pohled sociologů	12
2.3. Bezdomovectví z pohledu sociální praxe	14
3. Přehled základních způsobů pomoci lidem bez domova	18
3.1. Pomoc lidem ohroženým ztrátou domova.....	18
3.2. Pomoc lidem bez domova.	19
3.3. Sociální služby poskytované osobám bez přístřeší	21
4. Křesťanské instituce poskytující v Praze pomoc bezdomovcům.....	27
4.1. Naděje.....	27
4.2. Armáda spásy v ČR, z.s.....	28
4.3. Charita	29
4.4. Kongregace Misionářky Lásky	30
4.5. Komunita Sant'Egidio	31
4.6. Františkánky misionářky Nejsvětějšího Srdce	32
5. Výzkum v oblasti pomoci bezdomovcům.....	33
5.1. Metoda výzkumu.....	33
5.2. Soubor otázek kladených zástupcům jednotlivých institucí.....	33
5.3. Popis poskytovaných služeb.....	34
5.4. Srovnání poskytovaných služeb	37
6. Závěr	39
7. Kazuistiky	43
Seznam použitých zkratk.....	48
Seznam literatury	49
Internetové zdroje.....	50

Úvod

Téma bakalářské práce mi bylo nabídnuto ke zpracování, a protože se již více než 15 let věnuji pastorační činnosti, navíc v posledních několika letech také pastorační vězeňské, přijal jsem tuto výzvu. Mohl jsem se tak seznámit s problematikou pomoci lidem, kteří stejně jako osoby ve výkonu trestu, žijí na okraji společnosti. Je potěšující, že tématu péče o bezdomovce, je věnováno vícero publikací, například Zdravotní Péče o bezdomovce v ČR PhDr. Danuše Šupkové,¹ nebo bakalářská práce na téma Přístup ke zdravotní péči u bezdomovců v Praze, kterou zpracovala Bc. Kateřina Michlová.² Sociální péči o lidi bez domova pak zkoumá v bakalářské práci například Kamila Axmannová.³ Ve své práci toto téma rozšířím o duchovní složku pomoci.

Náplní mé práce je výzkum v oblasti péče, která je nabízena křesťanskými institucemi bezdomovcům v Praze. Přípravou pro výzkum, bylo získání příslibu spolupráce od šesti křesťanských institucí, zabývajících se pomocí osobám bez domova. V první části je vysvětlena a zdůvodněna křesťanská pomoc nebo služba bližním. V druhé části je pojednáno o problematice bezdomovectví a nejčastějších příčinách, které k němu vedou. Jde o jednoduché uvedení do tématu, bez nároku na sdělení nových objevů nebo tendencí, stejně jako v následujícím stručném náčrtu základních způsobů pomoci klientům z řad bezdomovců. Následuje přehled a seznámení s křesťanskými institucemi poskytujícími v Praze pomoc lidem bez domova. Cílem práce je popis a srovnání poskytované sociální pomoci i explicitního křesťanského působení jednotlivých institucí. Při své práci jsem použil empiricko-induktivní metodu. Bakalářská práce je podepřena příběhy několika klientů, ve kterých popisují svou „cestu k životu na ulici“. Doplněním jsou reakce klientů na poskytované služby jejich podmínky.

¹ ŠUPKOVÁ, Danuše a kolektiv: *Zdravotní péče o bezdomovce v ČR*, Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. [2019-04-27] https://www.nadeje.cz/_stranky/index?aliasPobocky=ustredi_nadeje&alias=odborne_texty&pobockaId=6&id=31&Texty_page=2

² MICHLOVÁ, Kateřina: *Přístup ke zdravotní péči u bezdomovců v Praze*, Praha: 2012. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. [2019-04-19] <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/110608/>

³ AXMANNOVÁ, Kamila: *Sociální péče o lidi bez domova*, Praha: 2009. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta pedagogická. [2019-04-19] <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/76275/>

1. Motivy křesťanské pomoci potřebným

1.1. Proč má křesťan pomáhat

Lidská solidarita

Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et Spes* hovoří o solidaritě, která má stále růst. Lidé totiž byli stvořeni pro život ve společenství a mají se k sobě chovat jako bratři. Vzájemnou pomocí a službou bližnímu naplňuje člověk úkol svěřený mu samotným Bohem.⁴

Solidarita člověka s člověkem v nouzi je jevem, se kterým se v současné době lze setkat poměrně často. V mnoha supermarketech jsou instalovány kasičky, do kterých je možné přispívat finančním obnosem na podporu nejrůznějších charitativních projektů, v programu televize bývají zařazeny pořady, jejímž cílem je podpořit nadace pomáhající postiženým, jsou organizovány sportovní akce na podporu paraplegiků, apod.

Český systém sociálního zabezpečení stejně jako systém státní zdravotnické péče jsou založeny na solidaritě, což je jistě dobré, ale nelze očekávat, že tím jsou nebo budou vyřešeny všechny problémy. Proč je státní sociální politika založena na solidaritě? Jaké důvody vedou člověka k solidaritě? V České republice působí mnoho různých neziskových organizací pomáhajících potřebným.⁵ Proč ale lidé tyto organizace zakládají a pracují v nich? Někteří lidé pracující v těchto organizacích se spokojí s vysvětlením, že pomáhat druhým je správné. V jádru tedy tito lidé jednájí podle principu užitečnosti, protože chtějí být prospěšní a užiteční. Jiní se opírají o princip hédonismu, protože se cítí dobře, když mohou druhým pomáhat. Dalším je zase blízký sociální princip štěstí všech.⁶

Tedy i ti, kdo víru v Boha a Krista nemají a cítí se osloveni potřebností svých bratří a sester, vlastně kráčeji po Božích cestách a z hlediska naší víry nejsou vzdáleni Božímu království, jak o něm hovořil v evangeliu Ježíš.⁷

⁴ Srov. GS 32

⁵ Srov. BUDUPOMAHAT.CZ, Z. S. *Neziskovky*. [2018-08-15] <http://www.budupomahat.cz/organizace>.

⁶ Srov. ANZENBACHER, Arno. *Úvod do etiky*. Praha: Zvon, 1994, s. 32-33.

⁷ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 16.

Lze se tedy domnívat, že dobrý pocit, který pomáhající člověk může pociťovat, má svůj původ mnohem hlouběji než jen ve vlastním uspokojení.

Křesťanská pomoc lidem v nouzi

O pomoci nuzným se hovoří v Bibli velmi výstižně, když Ježíš zmiňuje hladové, žíznivé, nahé, nemocné a vězněné, a slibuje věčné království těm, kdo jim pomáhají.⁸ Pokud však pomáhající osoba jedná podle tohoto textu, lze namítnout, že pomoc člověku v nouzi může být obchodním artiklem, zabezpečujícím věčný život. Dále v listě svatého Jakuba:

Co je platné, moji bratří, když někdo říká, že má víru, ale přitom nemá skutky? Může ho snad ta víra spasit? Kdyby některý bratr nebo sestra byli bez šatů a neměli jídlo ani na den, a někdo z vás by jim řekl: „Budte s Bohem – ať vám není zima a nemáte hlad,“ ale nedali byste jim, co potřebují pro své tělo, co by to bylo platné? Stejně tak i víra, není-li spojena se skutky, je sama o sobě mrtvá.⁹

Je zde sice jasně řečeno, že pomoc člověku v nouzi je projevem živé víry, ale není zde vysvětleno proč. Rovněž papež Jan Pavel II upozorňuje: „Církev nesmí pohlížet na sociální poselství evangelia jako na teorii, nýbrž především jako na základ a motivaci jednání.“¹⁰

Všechny výše uvedené texty hovoří o pomoci a solidaritě, avšak nezmiňují, proč jsou povinností křesťana. Pro odpověď na tuto otázku, je zapotřebí přihlídnout ke skutečnosti, že člověk byl stvořen k Božímu obrazu.¹¹ Úkolem člověka je stávat se podobným Bohu, či usilovat o to.¹² Takto se vyjasňuje základní poslání člověka, v jehož perspektivě výše uvedené texty získávají na významu. Vychází-li se z lidského povolání připodobňovat se Bohu, je zapotřebí Boha znát, protože nelze napodobovat někoho neznámého. Jak ovšem může člověk poznávat Boha, aby jej mohl napodobovat? Nebo bude člověk podoben Bohu, pokud bude sloužit druhým?

⁸ Srov. Mt 25,34-46

⁹ Srov. Jk 2,14-17

¹⁰ CA 57

¹¹ Srov. Gn 1,27

¹² Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby*, s. 51

Bůh se dává poznat

Poznávání Boha a jeho vůle je možné člověku při pohledu na dějiny spásy a na Krista, který je prostředníkem a zároveň plností celého zjevení.¹³ Takto člověk dostal vzor pro své jednání a pro svůj úkol připodobnění se Bohu. Bůh se sklonil k člověku, aby jej zachránil, stal se tak vzorem člověku samotnému, aby se skláněl k bližnímu, který potřebuje pomoc.¹⁴

Ježíš je zavolal k sobě a řekl jim: „Víte, že ti, kdo platí u národů za první, nad nimi panují, a kdo jsou u nich velcí, utlačují je. Ne tak bude mezi vámi; ale kdo se mezi vámi chce stát velkým, buď vaším služebníkem; a kdo chce být mezi vámi první, buď otrokem všech. Vždyť ani Syn člověka nepřišel, aby si dal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život jako výkupné za mnohé.“¹⁵

Úkolem člověka je stávat se podobným Bohu, má být služebníkem ostatních, tak jako Kristus.

Služba druhým

Význam slova služba lze definovat jako činnost pro někoho jiného, a tato služba má být účinná.¹⁶ Sloveso sloužit nese také význam: Pracovat jako sluha,¹⁷ v postavení závislém na někom mocném, s povinností v jeho zájmu jednat.¹⁸ Slovo „pomoci“ lze vyložit také jako způsobit úlevu, zlepšení.¹⁹ Křesťanská služba má tedy být účinná a zároveň konaná v postoji závislém na mocném Bohu s povinností pracovat a jednat v jeho zájmu a přinášet úlevu a zlepšení.²⁰ Zda je sociální služba křesťanská, nebo přesněji církevní, je vysvětleno v dokumentu Praktická teologie a církevní sociální práce Karla Rahnera. Ten tvrdí, že najít přesnou hranici mezi světskou a církevní sociální prací, nebo definovat formální princip, podle kterého by bylo možno tyto hranice stanovit, nelze.

¹³ DV 2

¹⁴ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby*, s. 70

¹⁵ Mk 10,42-45

¹⁶ GS 27

¹⁷ Lexikografický kolektiv Ústavu pro jazyk český AV ČR. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia, nakladatelství AV ČR, 2003, s. 394

¹⁸ Srov. tamtéž, s. 396

¹⁹ Srov. tamtéž, s. 291

²⁰ Srov. tamtéž, s. 291

Každý čin, který napomáhá druhému k bytí sebou samým nebo rozvíjí lidskou důstojnost, může být projevem lásky, a tím i projevem církve.²¹

Shrnutí

Na úvodní otázku po důvodu povinnosti křesťanské služby lze tedy odpovědět např. takto:

Člověk byl stvořen k Božimu obrazu a je jeho úkolem Bohu se připodobňovat. Bůh se lidem dal poznat v Ježíši Kristu. Na jeho učení a životě lze vidět, jak jednat ve vztahu k druhým. Vrcholem Kristovy služby je smrt na kříži. Každý křesťan je tedy povolán k darování sebe sama po vzoru Krista a k účinné službě ostatním.

1.2. Sociální nauka církve

Specifickou povahu křesťanské sociální etiky lze definovat jen s odvoláním na Písmo svaté.²² V Bibli lze číst, že Bůh stvořil člověka jako muže a ženu a Bohem bylo řečeno, že není dobré, aby byl člověk sám.²³ Tím byla dána člověku určitá společenská povaha. Člověk je stvořen moudře jako obraz Boží. Člověk je partnerem Boha a ten s člověkem uzavírá smlouvu, v níž je člověku uloženo, aby miloval svého bližního jako sám sebe.²⁴ Ježíš Kristus rozvíjí tento étos příkladem svého života²⁵ a svatý Pavel jej dále prohlubuje.²⁶ Lze též pozorovat sociální vztahy v nových křesťanských obcích.²⁷

Příkladem v pomoci chudým a potřebným jsou mnozí svatí. Jako například sv. Vavřinec. Ten podle tradice rozdál chudým v Římě celý chrámový poklad, aby se jej nezmocnil římský prefekt. Chudé a nemocné pak označil jako největší bohatství církve.

²¹ RAHNER, Karl. Praktická teologie a církevní sociální práce. *Měsíčník Švýcarské asociace Caritas č. 45.* 1967, s. 223-232

²² ANZENBACHER, Arno. *Křesťanská sociální etika. Úvod a principy.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, s. 15.

²³ Gn 2,18

²⁴ ANZENBACHER, Arno. *Křesťanská sociální etika. Úvod a principy,* s. 16-18.

²⁵ J 13,15

²⁶ Ga 3,26-28

²⁷ Sk 4,32-35

Za tento čin byl odsouzen k bolestivé smrti.²⁸ V péči o nuzné vynikala i svatá Anežka Česká, která sytila hladové a pečovala o nemocné a přestárlé.²⁹ Stejně tak svatý Karel Boromejský, který projevil svou starost o chudé a nemocné ve své diecézi, zavedením významných reforem.³⁰ V moderní historii pak nelze opomenout příklad Matky Terezy.

Církev se ve všech obdobích zabývala sociálními otázkami, charitativní i pastorační praxí.³¹ Sociální situace 19. stol byla impulsem pro rozvoj katolicko-sociálního myšlení jako základu pro encykliku Rerum Novarum a katolické sociální nauky. Další sociální encykliky jako Quadragesimo anno (1931) nebo Mater et magistra (1961) se pak vyjadřovaly k novým skutečnostem společenského života.

Komplexností a aktuálností vyniká Kompendium sociální nauky církve vydané v roce 2004 papežskou radou pro spravedlnost a mír. O službě druhým se zde hovoří jako o rozvíjení a obraně důstojnosti každé lidské osoby.³²

Ke službě chudým vybízí i Jan Pavel II v encyklice Sollicitudo rei socialis. Každý křesťan napodobuje Krista, když prokazuje křesťanskou lásku.

Účinnější láska k chudým spolu s rozhodnutími, jejichž zdrojem jsme my sami, musí dnes zahrnout nesmírné množství hladovějících, žebráků, bezdomovců, lidí bez lékařské péče a především těch, kteří jsou bez naděje na lepší budoucnost; není možné nebrat v úvahu existenci těchto skutečností. Kdybychom je opomíjeli, podobali bychom se "hodujícím boháčům", který se tvářil, že nepozoruje žebráka Lazara, ležícího u jeho dveří (srov. Lk 16,19-31)³³.

²⁸ SCHAUBER, Vera a SCHINDLER, Hans Michael. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, s. 414.

²⁹ Srov. JAN PAVEL II. *List papeže Jana Pavla II pražskému arcibiskupovi*. Acta Apostolicae Sedis LXXIV. Vatikán: Typis Polyglottis Vaticanis, 1982, s. 542-547. [2019-04-27]
http://www.vatican.va/archive/aas/index_sp.htm

³⁰ Srov. DACHOVSKÝ, Karel. *Sv. Karel Boromejský 1538-1584*. Praha: Nakladatelství ŘÁD, 2001, s. 31.

³¹ AZENBACHER, Arno. *Křesťanská sociální etika. Úvod a principy*, s. 124.

³² PAPEŽSKÁ RADA PRO SPRAVEDLNOST A MÍR. *Kompendium sociální nauky církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, 552

³³ SRS 42

2. Bezdomovectví

2.1. Fenomén lidí bez domova

S lidmi na okraji společnosti či bez střechy nad hlavou se lze setkat poměrně dlouho. Mnohé kultury v dějinách lidstva fenomén bezdomovectví znaly, jen jej nazývaly jinak. V prehistorických dobách znamenalo vyloučení osoby ze společnosti vážné ohrožení života a bylo udělováno jako trest za nejvážnější provinění. V Bibli Ježíš hovoří o chudákovi Lazarovi, ležícím u vrat boháčova domu. Ve středověku byli žebráci a tuláci běžnou součástí populace a jejich život byl v některých aspektech podoben životu současných bezdomovců. Na území Československa bylo v letech komunistického režimu bezdomovectví potíráno zákonem a označováno jako příživnictví. A právě tato skutečnost akcelerovala po roce 1989 problém bezdomovectví. Mechanismy a sociální systémy zajišťující bydlení i práci pro každého padly a rozsáhlá amnestie udělená v roce 1990 celý problém dále eskalovala. Naštěstí se spontánně i organizovaně začaly vytvářet nové struktury, jejichž cílem je pomoc sociálně vyloučeným.

2.2. Pohled sociologů

Statusové bezdomovectví

Při hlubším zamyšlení a při pečlivém rozboru myšlení současného člověka lze zahlédnout nejistotu, které musí čelit. Zhruba čtvrtina občanů ČR splácí hypotéku,³⁴ a lze usuzovat, že ne každý ji bude schopen splatit. Jiní uvažují o koupi bydlení na hypotéku, a kladou si otázku, zda na ni dosáhnou. Nejistota se neprojevuje jen v otázkách bydlení. Ti, kteří mají zaměstnání, se obávají, že jej mohou ztratit. Nejistota v rodinných vztazích, strach o zdraví, zajištění ve stáří, nebo otázky po budoucnosti potomků. To vše vyvolává dojem, že dnešní společnost je společností nejistoty,³⁵ v horším případě strachu. Množství

³⁴ Srov. BUŘÍNSKÁ, Barbora. *Čtvrtina Čechů má hypotéku, pětina splácí úvěr*, (30. 4. 2018). [2019-04-27] <https://www.novinky.cz/finance/470413-ctvrtina-cechu-ma-hypoteku-petina-splaci-uver.html>

³⁵ Srov. Keller Jan. *Posvícení bezdomovců*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2013, s. 152.

smluv životního a jiného pojištění³⁶ je toho dokladem, ale nikoli prostředkem k odstranění těchto nejistot. Střední vrstva postupně ztratila své bývalé jistoty, jako byl pracovní poměr na dobu neurčitou, zaručený karierní postup, nebo výhody z odpracovaných let. Vysokoškolský diplom neznamená jistotu uplatnění na trhu práce a bez dobře placené práce zase není možné získat vlastní bydlení.

Sociální vyloučení a fyzické bezdomovectví členům středních vrstev akutně nehrozí. Visí nad nimi jiná hrozba, kterou lze pojmenovat jako statusové bezdomovectví. Hrozí jim, že budou postupně připraveni o dosavadní privilegia příslušníků servisní třídy: o jistotu v podobě trvalého pracovního poměru s příslibem kariéry, o stimulaci ve formě výrazně nadprůměrného příjmu a o identitu, jejímž základem bylo vědomí vyšší statusové pozice a míra prestiže s ní spojená.³⁷

Statusové bezdomovectví tedy Keller vidí ve ztrátě dosavadních privilegií a jistot střední třídy.

Sociálně vyloučené lokality

Sociologický průzkum Mgr. Karla Čady z roku 2014 na téma Sociálně vyloučené lokality, mapuje místa v ČR, kde žijí lidé sociálně exkludovaní.³⁸ Může se jednat o jeden objekt, např. ubytovnu, ulici nebo čtvrť, jindy se jedná o celou vesnici. Co je pro tato místa specifické, je přítomnost sociálně slabých občanů a to buď ve vyšší koncentraci, nebo výhradně. Tato místa jsou většinou monitorována sociálními úřady, ale také policií. V očích běžné populace jsou vnímány jako „špatná adresa“, jako místo, kterému je lépe se vyhnout. V některých aspektech jsou to místa podobná chudým čtvrtím světových metropolí, kde žijí skupiny lidí, které spojuje zahořklost, frustrace a beznaděj. Jsou schopni se spojit při demolování obchodů a automobilů. Semknou se pouze na chvíli, při

³⁶ Srov. SOVOVÁ, Eva. *Životní pojistku má více než polovina Čechů. Jaké jsou letošní novinky*, (22. 5. 2017). [2019-04-27] https://finance.idnes.cz/novinky-v-zivotnim-pojisteni-v-roce-2017-dyr-poj.aspx?c=A170519_114522_poj_sov

³⁷ Srov. Keller Jan. *Posvícení bezdomovců*, s. 152.

³⁸ Srov. ČADA, Karel. *Sociálně vyloučené lokality v ČR*. Praha: Česká školní inspekce, (9. 11. 2017). [2019-04-27] https://www.csicr.cz/getattachment/Stredni-cast/Tiskove-zpravy/Spravedlivost-ve-vzdelavani-%E2%80%93-mezinarodni-konferen/Karel_Cada.pdf

výbuchu jejich vlastní frustrace. Nejsou však nijak politicky orientovaní, politiku neuznávají.³⁹

2.3. Bezdomovectví z pohledu sociální praxe

Obecně lze konstatovat, že bezdomovectví je společenský jev, který je podmíněný celou řadou faktorů. Ve většině případů je selháním společnosti nebo rodiny, mnohdy obou současně. Situaci navíc zhoršují ve společnosti značně rozšířené názory: Bezdomovci jsou flákači, pobudové a kriminální živly z pražského Hlavního nádraží.⁴⁰ Nebo bezdomovci jsou líní, nechtějí pracovat, apod.⁴¹ Tyto názory pak v důsledku budí mylný dojem, že řešení bezdomovectví je úkolem policie a lze jej řešit represivně nebo obecně závaznou vyhláškou.

Formy bezdomovectví:

- Bezdomovci potenciální

Tuto skupinu osob lze rozdělit do dvou částí, podle kritické oblasti, ve které se tato osoba nachází. Jsou to krize životní a krize bydlení. Tyto situace se sice mohou vzájemně prolínat, ale nesou i jisté odlišnosti.

Životní krizí lze označit situaci, kterou osoba prožívá. Příkladem mohou být: rozpad vztahu, alkoholová závislost, dluhy, drogy, gamblerství apod. Stejně tak někteří odsouzení, kteří čekají nástup do výkonu trestu, nebo se jim konec výkonu trestu blíží. Dále mladí lidé, kteří vyrůstali v náhradní výchovné péči, a po dosažení plnoletosti se pokoušejí o samostatný život, pacienti z léčeben nebo komunit pro drogově závislé, kteří se nemají kam vrátit.

Osoby v krizi bydlení žijí v podmínkách, které lze označit jako těžké či nevyhovující. Jsou to hlavně lidé, kteří se ocitli na hranici chudoby, a z různých důvodů jim hrozí ztráta

³⁹ Srov. Keller Jan. *Posvácení bezdomovců*, s. 152.

⁴⁰ Srov. MATOUŠEK, Oldřich / KOLÁČKOVÁ, Jana / KODYMOVÁ, Pavla. *Sociální práce v praxi, Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005, s. 316.

⁴¹ Srov. HRADEČTÍ, Vlastimila a Ilja. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, občanské sdružení, 1996, s. 14.

bydlení. Řada z nich bydlí v nelegálním podnájmu, na ubytovnách, ve zchátralých domech před demolicí nebo ve vyloučených lokalitách.

Obecně lze konstatovat, že potenciální bezdomovci žijí v podmínkách značné nejistoty. Mají sice střechu nad hlavou, mnohdy i zaměstnání, přesto se jejich situace může změnit ze dne na den k horšímu. Statistiky Evropské unie udávají, že takto žije až 10% běžné populace.⁴²

- Skrytí bezdomovci

Tito lidé ztratili trvalé bydliště a často putují z místa na místo. Jsou to osoby, které nepoznáme podle zanedbaného zevnějšku. Nemají však stálé bydlení, ani stálou práci. Dalo by se říci, že se pohybují mezi bezdomovci potenciálními, když nějaké ubytování najdou, nebo mezi bezdomovci zjevnými, když je toto hledání vyčerpá a zrezignují. V této skupině se mohou objevit osoby živící se prostitucí nebo osoby, které jsou na počátku drogové závislosti. Mají sice ještě nějaké prostředky na živobytí, nebo jsou schopní si peníze vydělat, ale neumí s penězi hospodařit. Jiní se stávají novodobými otroky, využívanými různými skupinami, do kterých zabředli.⁴³ Provází je nestabilita v jednání i ve vztazích. Počet skrytých bezdomovců je o mnoho vyšší než počet bezdomovců zjevných.⁴⁴

- Zjevní bezdomovci

Sem jsou řazeny osoby, jejichž identitu jasně prozrazuje zevnějšek, odér, chování i místo výskytu. Někdy mají s sebou objemné zavazadlo, ve kterém je všechn jejich majetek. Tito již mnohdy kapitulovali před myšlenkou na změnu k lepšímu. Žijí celý den na ulici a podle ročního období, počasí a venkovních teplot hledají lepší místo k noclehu nebo se vrací tam, kde strávili předešlou noc, pokud je to možné. Respektování norem chování nebo návyků je jim čím dál více vzdálené. Někdy hovoří o svobodě, kterou mohou nyní prožívat naplno. Vyhledávají pomoc sociálních institucí, ale dobrovolně se vzdali představy o lepším životě. Zvláštním místem, kde se tato populace vyskytuje, je nádraží. Je to místo, které nabízí bezdomovcům naplňování některých potřeb, jako jsou:

⁴² Srov. HRADEČTÍ, Vlastimila a Ilja. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*, s. 41.

⁴³ Srov. tamtéž, s. 41.

⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 40.

střecha nad hlavou, teplo, stánky s jídlem, toalety, pocit bezpečí a sounáležitost v kolektivu.⁴⁵

Pokud chceme účinně bojovat proti bezdomovství, je zapotřebí se vážně zabývat i pomocí a péčí o bezdomovce skryté a potenciální. Zvláště proto, že se zde setkáme s otevřenějším přístupem a nemusíme překonávat překážky vyvolané životem zjevného bezdomovce. Neboť už po dvou týdnech života na ulici je člověk silně poznamenán.⁴⁶

- Problematika migrantů

V současné době jsou migranti častým pojmem v médiích. V České republice tvoří migranti – žadatelé o azyl početnou skupinu.⁴⁷ Přesto právě uprchlíci z Rumunska byli impulsem pro vznik charitativní organizace Naděje.⁴⁸

Žadatelé o azyl čekající na rozhodnutí pobývají v uprchlickém táboře a stát jim zaručuje uspokojení základních potřeb.⁴⁹ Přesto však nutno konstatovat, že v České republice žije v nevyhovujících podmínkách velké množství osob, různých národností, které nepožívají statutu uprchlíka. Jedná se především o Ukrajince, Vietnamce, dále Poláky, Rumuny a občany zemí bývalé Jugoslávie.

Bezdomovectví – průvodní projevy:

U bezdomovce lze vysledovat několik oblastí, ve kterých dochází nebo došlo k závažným poruchám.

- Mezilidské vztahy

Bezdomovec často ztratil domov ve smyslu místa, kde se učí lásce a zároveň je láskou obklopen. Domov není jen místem, kam se člověk vrací a přespává. Zde se učíme vzájemným vztahům a obdarovávání, ohleduplnosti či odpuštění. Je to místo, ke kterému máme silnou citovou vazbu. Je to místo přijetí a bezpečí, místo, kde mohu sdílet s jiným svůj život.⁵⁰ S přihlédnutím k uvedenému pak označení některých zařízení jako Dětský

⁴⁵ Srov. HRADEČTÍ, Vlastimila a Ilja. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*, s. 39.

⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 41.

⁴⁷ Srov. tamtéž, s. 26.

⁴⁸ Srov. www.nadeje.cz. [2018-11-25] https://www.nadeje.cz/ustredi_nadeje/vznik_nadeje

⁴⁹ Srov. HRADEČTÍ, Vlastimila a Ilja. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*, s. 26.

⁵⁰ PRŮDKOVÁ, Táňa.; NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008, s. 10.

domov nebo Domov důchodců, není zcela patřičné. Domov, který bezdomovec ztratil, je i místem, kde platí určité, byť nepsané, normy mezilidských vztahů. Život na ulici znamená opuštění přinejmenším části těchto norem.

- Hmotná nouze

„Osobu lze považovat za osobu v hmotné nouzi, pokud nemá dostatečné prostředky na úhradu nákladů spojených s pořízením nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby a na základní vybavení domácnosti.“⁵¹

V současnosti se hovoří často o skupině lidí, která upadla do tzv. „dluhové pasti“. Tento stav, kdy jednotlivec nebo celá rodina není schopna splácet závazky věřitelům, může být rovněž spouštěcím momentem ztráty domova.

- Závislosti

Závislost na alkoholu, drogách nebo hazardu přivádí na ulici mnoho lidí. Život na ulici pak pro ně znamená stále komplikovanější honbu za další láhví nebo dávkou. Alkohol a cigareta jsou často také jediným potěšením bezdomovce, které je však nadále ničí.

- Zdraví

V pohledu na psychický stav bezdomovců se odborníci shodují. Hradečtí uvádějí, že mezi bezdomovci je možno najít osoby, které se na ulici dostaly následkem nemoci, která jim znemožnila normálně pracovat. Dále psychicky postižení, kterým život na ulici jejich problémy ještě umocnil⁵². Lidé bez domova často prožili událost, která poznamenala jejich psychiku. Někteří z nich se na ulici dostali následkem této události, pro jiné to byla právě skutečnost, že skončili na ulici, která je zlomila. Bezdomovci mohou být zahořklí, bez naděje a smyslu života, ztroskotanci, vydědění.⁵³ Osoba, která žije na ulici, téměř ztratila soukromí, a jeho psychika je tak vystavena velmi silným tlakům.

⁵¹ Srov. Zákon č. 111/2006 Sb. [2019-04-27] <http://zakony-online.cz/?s168&q168=all>

⁵² Srov. HRADEČTÍ, Vlastimila a Ilja. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*, s. 63.

⁵³ Srov. PRŮDKOVÁ, Táša.; NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*, s. 11.

3. Přehled základních způsobů pomoci lidem bez domova

3.1. Pomoc lidem ohroženým ztrátou domova

Prevence není způsob pomoci v pravém slova smyslu. S vlastní pomocí však souvisí. Pokud prevence nesplní svůj účel a osoba ztratí bydlení, nastupuje vlastní sociální pomoc. Proto prevenci pokládám za první stupeň pomoci sociálně ohroženým osobám. Předcházet sociálnímu vyloučení je finančně méně nákladné, a také mnohem efektivnější, než řešit jeho následky v podobě ztráty domova. V České republice stále chybí ucelená koncepce prevence bezdomovectví. Spíše se uvažuje o navýšení ubytovacích kapacit pro bezdomovce, než aby se cíleně hledala strategie, jak sociálnímu vyloučení zabránit.

Je evidentní, že důležitým prvkem prevence, je podpora funkční rodiny. Rodina založená na trvalém manželském vztahu, která vytváří dětem domov plný lásky, je základem pro vývoj zdravé budoucí generace. Rodina, která přijme do náhradní výchovy opuštěné nebo nechtěné dítě, je lepším řešením než dětské domovy, kde dítě nemůže zakoušet lásku otce a matky.⁵⁴ Rovněž je potřeba pomoci v životní orientaci dětem ze sociálně slabých rodin. Pomoci může dobrá škola, dobrý učitel, ale i dobrý duchovní. K prevenci patří boj s nezaměstnaností a zajištění lepší dostupnosti sociálních bytů. Stejně jako podpora dětí a mladých lidí v cílevědomosti, sebedůvěře a vědomí odpovědnosti za svůj život. Mladým lidem vyrůstajícím v náhradní péči je kromě výše zmíněného, potřeba zprostředkovat i dostatek informací o možnostech a službách domů na půl cesty, a vybavit je pro život znalostmi či alespoň orientací v nabídce sociálního poradenství. Totéž platí pro osoby opouštějící různé ústavy, léčebny, terapeutické komunity nebo věznice.⁵⁵

Důležitým prvkem prevence jsou i pozitivní morální vlivy ve společnosti. Materialistické životní postoje, egoismus, hromadění majetku a konzumní způsob života bude v tomto směru vždy kontraproduktivním činitelem.⁵⁶

⁵⁴ Srov. HRADEČTÍ, Vlastimila a Ilja. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*, s. 68.

⁵⁵ Srov. tamtéž, s. 63.

⁵⁶ Srov. tamtéž, s. 68.

3.2. Pomoc lidem bez domova.

Z informací dosud uvedených lze odvodit, že osoba bez domova⁵⁷ má mnoho potřeb, které nejsou uspokojeny. Zdálo by se, že poskytnout pomoc bezdomovci, který klepe na dveře sociální organizace, není komplikované. Rychlé úsudky však zde nejsou na místě. Prvním krokem ke klientovi by jistě mělo být vlídné přijetí, ale hned poté je potřeba zjistit, co si klient přeje. I když vidíme, že je hladový, špinavý a promrzlý, přesto tyto skutečnosti nemusí být tím nejdůležitějším k řešení. Pokud má např. klient akutní bolesti zubů, může naše nabídka sprchy a jídla zcela minout cíl. Je tedy důležitá a správná otázka: Co si přejete, co pro Vás mohu udělat? Ta staví klienta i sociálního pracovníka do správných pozic. Je to klient, kdo o sobě může rozhodovat a kdo nejlépe ví, co jej v tuto chvíli nejvíc trápí.

V některých případech však tento postoj nelze použít. Jedná-li se o klienta, jehož zdravotní stav vyžaduje okamžitou lékařskou intervenci, není jiná možnost než rozhodnout za něj třeba i proti jeho vůli.

Inspirací jak s klientem jednat, lze čerpat i z Bible. Slepý žebrák Bartimaios křičí: „Ježíši, Synu Davidův, smiluj se nade mnou!“ Ač by se zdálo, že Ježíš se na nic ptát nemusí, protože slepý jistě touží prohlédnout. Přesto se Mistr ptá: „Co chceš, abych pro Tebe učinil?“⁵⁸

Hmotná pomoc, jednotlivé prvky

Jídlo

Většina bezdomovců nemá pravidelný režim v jídle. Poskytnutí jídla je tedy první pomocí, kterou lze nabídnout. V zimním období je vhodné jídlo teplé, ideálně polévka. Vzhledem k nedostatečné dentální hygieně některým bezdomovcům chrup zcela chybí. Není tedy vhodné nabízet nebo podávat stravu, kterou je nutno vydatně kousat. V letním období se jeví jako praktické obložené chleby nebo bagety, je ovšem vhodné vyvarovat se součástí, které se rychle kazí.

⁵⁷ Od tohoto místa budu používat i označení klient.

⁵⁸ Srov. Mk 10,47-51

Spánek

V letních měsících si většina bezdomovců dokáže najít místo ke spánku na různých místech ve městě. Běžně poslouží lavička nebo křoví v parku, kde si donesou vyhozenou matraci. Tyto letní varianty jsou oblíbené i proto, že bezdomovec nemusí dodržovat žádná pravidla. Může být opilý, špinavý, a přesto se relativně dobře vyspí. S příchodem chladnějších měsíců však tato místa opouštějí a přesouvají se do nádražních hal, prostředků MHD nebo jiných míst, kde je tepleji. Oblíbeným místem pro přespání v zimě bývaly i horkovodní šachtice. Právě zimní měsíce lze označit jako sezónu bezdomovců, protože častěji vyhledávají noclehárny s různým stupněm komfortu. Někdy postačí židle u stolu ve vytápěné místnosti. Pro bezdomovce, kteří se nedokáží zříci alkoholu, však tato možnost není možná, protože podmínkou poskytnutí služby je, aby byl klient střízlivý.

Hygiena

Většina osob bez domova hygienické návyky postupně ztrácí.⁵⁹ V letních měsících si někteří z bezdomovců svou základní hygienu zajistí u nejrůznějších zdrojů vody, jako jsou řeky, kašny nebo u kohoutku vody, kdekoliv se najde. S příchodem zimního období pak častěji navštěvují různá centra pomoci, kde se mohou osprchovat. Noclehárny nabízejí, a také vyžadují, aby se klient před použitím ubytovacího zařízení osprchoval.

Oděv

Přístup bezdomovců k ošacení je ryze praktický. Oblékají se tak, aby jim oděvy sloužily jako ochrana před nepřízní počasí a je jim jedno, zda jednotlivé části oděvů mezi sebou jakkoli ladí. Použité a nepotřebné oděvy jednoduše vyhazují.⁶⁰ Praktické se v tomto ohledu jeví oděvy, které poskytnou klientovi ochranu před chladem a deštěm. Ideální jsou bavlněné kusy a s rostoucí úrovní běžného obyvatelstva i vyřazené kusy outdoorového oblečení a obuvi.

⁵⁹ Srov. PRŮDKOVÁ, Táňa.; NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*, s. 23.

⁶⁰ Srov. *tamtéž*, s. 23

Nehmotná pomoc, jednotlivé prvky

Lékařská péče

Drtivá většina bezdomovců trpí různými nemocemi⁶¹ a zároveň odmítáním ze strany běžných praktických i specializovaných lékařů.⁶² Proto je vhodné a praktické, aby v blízkosti azylových center měl ordinaci i spřízněný lékař poskytující základní péči bez ohledu na vzhled klienta. Některá centra také nabízí vedle služeb praktického lékaře i služby dentisty, gynekologa, psychiatra nebo nově i dermatovenerologa.

Jednání s úřady

Pomoc klientům při jednání s úřady je důležitým krokem směrem k resocializaci. Zajištění dokladů totožnosti je nutností⁶³ k dalšímu jednání s úřady ohledně dávek v hmotné nouzi, ale i k prokázání se při případném kontaktu s policií. Právě asistence při jednání s úřady je nutná, protože mezi bezdomovci panuje silná nedůvěra k jakýmkoli úřadům. Bezdomovci si stěžují i na neoprávněné odmítání požadavků a neochotný přístup sociálních pracovníků k jejich potřebám. Proto je velmi přínosné, když klient přichází na úřady s někým, kdo je v dané problematice znalý a umí se zasadit o řešení problémů klienta.

3.3. Sociální služby poskytované osobám bez přístřeší

Terénní programy

Terénní programy jsou zaměřeny na vyhledávání a práci s klienty v jejich přirozeném prostředí. Tento druh poskytované služby umožní kontakt s lidmi, kteří sami nevyhledávají nebo odmítají nabízenou pomoc v centrech sociálních služeb. Zároveň je umožněna sociální práce s celou skupinou nebo komunitou, což může napomoci k důkladnějšímu řešení problémů v dané lokalitě.

⁶¹ Srov. HRADEČTÍ, Vlastimila a Ilja. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*, s. 63

⁶² Srov. tamtéž, s. 61-62

⁶³ Srov. tamtéž, s. 61

Terénní služby lze rozdělit podle zaměření na hygienicko-ošetrovatelskou péči, na monitorování osob bez přístřeší, na distribuci základní materiální pomoci, na poskytování základního i odborného sociálního poradenství:

Činnosti zaměřené na hygienicko-ošetrovatelskou péči nabízejí základní ošetření středním zdravotnickým personálem v rozsahu jejich zákonných možností, předcházení infekčním onemocněním a jejich šíření mezi komunitou osob bez přístřeší, snižování rizik infekční nákazy běžné populace, informování cílové skupiny o rizicích spojených se současným způsobem života a snižování těchto rizik, distribuce základního volně prodejného zdravotnického materiálu a případně potřebných volně prodejných léků.

Terénní činnost zaměřená na monitorování osob bez přístřeší, jejich pobytu a pohybu i sociálních problémů. Monitoring může v některých momentech znamenat i záchranu života pro osoby, které žijí samy v odlehlejších lokalitách.

Terénní činnost zaměřená na distribuci základní materiální pomoci ve formě jídla, ošacení, eventuálně příkrývek.

Terénní činnost zaměřená na poskytování základního i odborného sociálního poradenství, tedy předávání informací směřujících k řešení nepříznivé sociální situace, informací o možnostech a nabídce sociálních služeb, informací o základních právech a povinnostech, zprostředkovávání kontaktu se sociálním prostředím, sociálně terapeutickou činnost, pomoc při uplatňování práv a obstarávání si osobních záležitostí.

Všechny uvedené způsoby spolu úzce souvisí, vzájemně se dle potřeby prolínají a řídí se obecnými základními principy terénní sociální práce, jako jsou dodržování práv uživatelů, práce v přirozeném prostředí, nízkoprahovost, návaznost služeb apod. Hlavní cílovou skupinou jsou osoby bez přístřeší, ale i osoby obecně ohrožené sociální exkluzí, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách, mladí dospělí ve věku 18-26 let ohrožení společensky nežádoucími jevy, osoby vedoucí rizikový způsob života, nebo osoby tímto způsobem života ohrožené a osoby v krizi.

Základní metodou práce v terénních programech je rozhovor. Rozhovor slouží k prvotnímu navázání kontaktu, zmapování situace klienta i prostředí, formulaci potřeb ze strany klienta a následné rozvíjení spolupráce s klientem. Cílem je zprostředkování další sociální pomoci a podpora při jejím využívání a zachycení klientů do sítě poskytovaných

sociálních služeb. Veškeré služby terénních programů bývají poskytovány pro klienty bezplatně.⁶⁴

Krizové centrum

Krizové centrum je zdravotnické zařízení poskytující péči plnoletým lidem, u nichž je v důsledku náročné životní situace ohroženo jejich duševní zdraví. Spojuje psychology, psychiatry, zdravotní sestry- terapeutky a sociální pracovníky do jednoho týmu, který pomáhá klientům při aktivním řešení jejich problémů. Používané metody jsou především krizová intervence, individuální a skupinová psychoterapie, relaxační techniky a jiná práce s tělem, farmakoterapie, nepřetržité pohotovostní služby. Služby jsou hrazeny zákonným zdravotním pojištěním.⁶⁵

Nízkoprahové denní centrum

Toto zařízení je určeno lidem bez přístřeší a disponuje převážně velkou místností se stoly a židlemi. Klienti si zde mohou odpočinout, nebo se najíst vlastního jídla nebo za symbolickou cenu ze zdrojů denního centra, k použití je zde i vařič a varná konvice. Dále je k dispozici sprcha, šatník, toaleta, někde i pračka. Seznámení s vnitřním řádem, právy a povinnostmi zajišťuje pracovník denního centra. Vstup do zařízení je zapovězen osobám podnapilým anebo pod vlivem drog. V denním centru jsou pracovníci poskytující poradenství a zprostředkovávající informace o zaměstnání. Cílem těchto zařízení je zvýšit informovanost klientů, povzbudit jejich zájem o kontakty s rodinou, nebo je motivovat k osobní hygieně a potřebě pobytu v kulturním prostředí.

Noclehárna

Je sociální zařízení, kde mohou lidé bez domova přespát, využít hygienického či jídelního servisu za mírný poplatek nebo i zdarma. Nocleh je poskytován na jednu noc i opakovaně. Noclehárna nabízí teplo, suchou a čistou postel s polštářem a dekou. Osoby pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek či osoby infekční jsou z ubytování

⁶⁴ Srov. CENTRUM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB PRAHA. *Terénní programy pro osoby bez přístřeší*. [2019-04-27] <https://www.csspraha.cz/24814-terenni-programy-pro-osoby-bez-pristresi>

⁶⁵ Srov. CENTRUM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB PRAHA. *Krizové centrum RIAPS (psychologická a psychiatrická péče)*. [2019-04-27] <https://www.csspraha.cz/24829-krizove-centrum-riaps>

vyloučeny. Při prvním kontaktu je klient seznámen s vnitřním řádem noclehárny, je mu přidělena postel a osobní věci si může uložit do uzamykatelné skřínky. Ráno klient odchází a vrátit se může opět večer. Záměrem je, aby nedocházelo k celodennímu lenošení v objektu. Po celou dobu pobytu jsou zde sociální pracovníci poskytující ubytovaným informace, poradenský servis a zprostředkovávají služby jiných zařízení, které by mohly být užitečné. Tento typ zařízení vyhovuje osobám, které nejsou schopny nebo ochotny vyhovět nárokům azylových domů.

Azylový dům

Ubytovací zařízení pro osoby bez domova, které má pomáhat klientům motivovaným pro změnu životního stylu a reintegraci do společnosti. Klient je od začátku v kontaktu se sociálním pracovníkem. Po úvodním pohovoru je s klientem sestaven individuální plán péče s konkrétními termíny a rovněž s přesně určenými cíli, jako jsou zejména:

- získání osobních dokladů,
- získání zaměstnání s pracovní smlouvou,
- zajištění ubytování
- vyřešení problémů z minulosti.

Klient zde má mnohem více soukromí než v noclehárně. Pokoje mají méně lůžek, k dispozici je společenská místnost, knihovna, televize, kuchyňka a prádelna. Azylový dům poskytuje klientům teplé, suché a čisté přístřeší. Důraz v práci s klientem je kladen na postupné osvojení si většiny návyků spojených s běžným životem ve společnosti. K tomu jsou zde i sociální pracovníci připraveni poskytnout podporu a povzbuzení. Dalšími osobami, které zde pomáhají klientům, jsou psychologové, psychoterapeuti nebo lékaři.

Cílem pobytu v azylovém domě je resocializace klienta. Na klienta jsou zde kladeny vyšší nároky než v noclehárně a jsou i komfortněji vybaveny. V České republice jsou azylové domy zřizovány většinou církevními organizacemi. Očekává se, že klienti mají zdroj příjmů, ze kterých mohou uhradit vyšší příspěvky na provoz oproti noclehárnám. Azylové domy v České republice nemají informační kanály, které by umožňovaly sdílení dat o klientech, což umožňuje některým klientům putovat mezi azylovými domy a jejich služeb tak zneužívat.⁶⁶

⁶⁶ Srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 32.

Sociální byty

Tento typ sociálního zařízení je určen pro osoby, které v pomyslném žebříčku začleňování do společnosti dospěly nejdále. Sociální bydlení umožňuje získat dlouhodobě do nájmu byt za dostupnou cenu bez nutnosti skládat předem kauci. Všechny služby jsou obyvatelům poskytovány s cílem zlepšovat jejich kompetence v oblasti samostatného bydlení, k tomuto účelu jsou v blízkosti k dispozici pracovníci provozující organizace. Hlavní skupinou využívající tuto službu, většinou na několik let, jsou matky s dětmi.⁶⁷

Resocializace

Resocializace je proces, který začíná prvotním kontaktem osoby bez domova v kontaktním nebo krizovém centru, a v ideálním případě končí zařazením téže osoby do normálního života ve společnosti. K tomu jsou sociálními institucemi nabízeny resocializační a reintegrační programy.

Cílem každého resocializačního programu je, aby osoba bez domova objevila smysl života, obnovila rodinné vztahy, pokud je to jen trochu možné, našla nová přátelství, získala přiměřené bydlení a měla zdroj příjmů k jeho udržení. Prostředkem k dosažení těchto cílů je osvojení si správných postojů k práci, financím nebo volnému času.

V oblasti vztahu k práci se začíná chráněnou prací zdravotně postižených, přes veřejně prospěšné práce až po plný pracovní úvazek, to vše s využitím rekvalifikačních kurzů nebo doplňování kvalifikace. Přes veškerou snahu toto klientům nabídnout, zůstanou zde jedinci, kteří pro svou nesamostatnost, neochotu spolupracovat, závislosti nebo pro poruchu osobnosti nedokáží tohoto cíle dosáhnout. I tyto osoby by však měly mít možnost žít důstojně, např. v trvalém azylu pro nesamostatné jedince nebo v domě pokojného stáří.⁶⁸

Křesťanská duchovní péče

Základním posláním duchovní péče o bezdomovce je naplňování jejich duchovních potřeb, nikoli plnění evangelizačních plánů, přičemž nejvhodnější formou poskytování

⁶⁷ Srov. ARCIDIECÉZNÍ CHARITA PRAHA. *Sociální bydlení Arcidiecézní charity Praha*. [2019-04-27] <https://praha.charita.cz/sluzby/socialni-bydleni/>

⁶⁸ Srov. HRADEČTÍ, Vlastimila a Ilja. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*, s. 70-71

duchovní pomoci je pastorační péče.⁶⁹ Duchovní rozhovor, účast na liturgii nebo svátostech, by měla být vždy jen dobrovolná. V ideálním případě poskytovaná na základě poptávky klienta. Je nutno počítat s tím, že někteří z klientů se mohou domnívat, že jim bude úroveň pomoci navýšena, pokud budou zbožně vystupovat a tvrdit o sobě, že jsou hluboce věřící. Pro jiné může být duchovní stránka života jednou z posledních záležitostí, o kterých přemýšlí. Jistým úskalím v duchovní péči pak mohou být psychická a mentální postižení, se kterými je v nutno mezi klienty počítat.

⁶⁹ Srov. PRŮDKOVÁ, Táňa.; NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*, s. 62.

4. Křesťanské instituce poskytující v Praze pomoc bezdomovcům

4.1. Naděje

Nezisková organizace Naděje vznikla v roce 1990. V situaci, kdy se na pražských nádražích objevily skupiny uprchlíků z Rumunska, začali jim zakladatelé organizace Vlastimila a Ilja Hradečtí nabízet polévku a oblečení. Takto spontánně vzniklo občanské sdružení s cílem pomáhat potřebným. Ve svých stanovách se označuje jako mezikonfesní, nepolitická, neodborová, nestraničská, dobročinná organizace. V preambuli cituje úryvek z Evangelia podle Matouše 5,14-16 a je křesťanskou misijní a charitativní iniciativou, jejímž úkolem je praktické uplatňování evangelia. Od pomoci uprchlíkům se služby postupně rozšiřovaly pro další skupiny potřebných lidí. Z počátečního nadšení několika jednotlivců vyrostla bez finanční pomoci ze zahraničí nezisková organizace, která dnes působí na celém území České republiky a zaměřuje se na pomoc v pěti oblastech: pro lidi bez domova, lidi ve stáří, lidi s handicapem, ohrožené rodiny a ohrožené děti a mládež.⁷⁰ Spolek Naděje má své členy, zakládá a řídí pobočky, kterých má nyní přes 20. Součástí poboček jsou jednotlivá centra, která poskytují pomoc.⁷¹ Tato centra mají své zaměstnance, kteří jsou za svou práci odměňováni.

V oblasti pomoci bezdomovcům poskytuje organizace Naděje:

- Hmotnou pomoc: potraviny, hygienické potřeby, šatstvo, příkrývky.
- Nehmotnou pomoc: informace, doprovod do institucí, lékařskou ambulanci, sociální poradenství.
- Duchovní péče: duchovní rozhovory, modlitbu s klientem, bohoslužby, nabídka křesťanské literatury.

V Praze poskytuje organizace Naděje služby buď přímo v terénu, na stanovištích Mobilní sociální služby, nebo v azylových domech, denních nebo nízkoprahových centrech:

⁷⁰ Srov. NADĚJE. *Vznik Naděje*. [2019-04-27] https://www.nadeje.cz/ustredi_nadeje/vznik_nadeje

⁷¹ Srov. NADĚJE. *Stanovy Naděje* (15. 11. 2016). [2019-04-27]

https://www.nadeje.cz/ustredi_nadeje/ke_stazeni13

- Bolzanova 1604/7 - Nízkoprahové denní centrum pro mladé, materiální pomoc;
- U Bulhara 46 - Nízkoprahové denní centrum, materiální pomoc, praktický lékař;
- Na Slupi 1484/12 – Azylový dům a noclehárna pro muže;
- Husitská 110/70 – Azylový dům a noclehárna pro muže;
- Otínská 1052/43 – Azylový dům a noclehárna pro muže;
- K prádelně 135/2 – Azylový dům a noclehárna pro muže a ženy;
- Rybalkova 351/31 - Azylový dům a noclehárna pro ženy.

4.2. Armáda spásy v ČR, z.s.

Armáda spásy byla založena roku 1865 metodistickým kazatelem Williamem Boothem ve Velké Británii. William viděl jako smysl svého života pomoc těm nejubožejším. Organizační struktura Armády spásy je tvořena na vojenský způsob, včetně uniforem a terminologie. Její heslo zní: Soup, Soap, Salvation. Polévka, mýdlo a spasení. V České republice působí od roku 1919, ale v roce 1950 byla její činnost násilně přerušena komunistickým režimem. Od roku 1990, kdy v Čechách obnovila svou činnost, dále pomáhá potřebným. V roce 2013 byla ministerstvem kultury zaregistrována jako církev. Je žádoucí rozlišovat Armádu spásy – církev, která je registrována Ministerstvem kultury a Armádu spásy ČR, z.s. Ta má v současnosti na území České republiky 16 poboček, a poskytuje pomoc bezdomovcům, nebo jinak znevýhodněným osobám. V ní pracují dobrovolníci nebo zaměstnanci, kteří jsou za svoji práci odměňováni. Křesťanskou náboženskou péči pak poskytuje hlavně Armáda spásy – církev.

V oblasti pomoci bezdomovcům poskytuje Armáda spásy v ČR, z.s.

- hmotnou pomoc klientům: potraviny, hygienu, ošacení;
- nehmotnou pomoc: doprovod k lékaři či při jednání s úřady, zprostředkování rekvalifikace;
- duchovní péči: duchovní rozhovory, modlitba s klientem, bohoslužby, studium Bible vše na dobrovolné bázi.

V Praze poskytuje Armáda spásy v ČR, z.s. služby v azylových domech, nízkoprahových centrech, azylových bytech a v terénu: ⁷²

⁷² Srov. ARMÁDA SPÁSY. *Lidé bez domova*. [2019-04-27] <https://armadaspasy.cz/pomahamevam/socialni-sluzby/lide-bez-domova/>

- Tusarova1271/60 - Nízkoprahové denní centrum, azylový dům a noclehárna pro muže a ženy, materiální pomoc, zdravotní sestra.

4.3. Charita

Jako rok vzniku je označován rok 1919, kdy P. Ludvík Antonín Bláha začal podnikat kroky ke zmapování charitní činnosti jednotlivých řeholních domů. Tak začala novodobá historie organizace tehdy pod jménem Svaz charity. V období po roce 1948 bylo do vzkvétající organizace Charity hrubě zasahováno ze strany komunistického režimu, přičemž jí bylo prakticky znemožněno působit v sociální oblasti. Kromě péče o církevní osoby, prodej náboženských předmětů a péči o devocionálie tedy nezbylo z původní organizace nic. Přesto se v tomto období tisíce věřících navzdory potížím s úřady a riziku v zaměstnání i v osobním životě, rozhodly pracovat v sociální oblasti. Mnohé věřící ženy ručně vyráběly - podle přesné potají sdílené metodiky - obvazy. Do misijních stanic po celém světě pak byly soukromými osobami tyto obvazy společně s jiným zdravotnickým materiálem a hygienickými potřebami rozesílány. Takto přežívala těžké období komunistického režimu Charita.

Touha po pomoci a charitě žila v církvi stále. V roce 1986 po katastrofálním zemětřesení v Arménii, ustavuje František kardinál Tomášek v Praze Výbor křesťanské pomoci a podle jeho vzoru vznikaly další po celé republice. Jsou velmi rychle pochopeny, a to nejen věřícími, jako jediná možnost veřejného působení římskokatolické církve v oblasti sociální. Brzy tato uskupení začala působit i v drobných činnostech mimo rámec pomoci Arménii.

Po roce 1989 začaly práce na obnovení činnosti Charity. Na popud biskupa Antonína Lišky se v květnu 1990 poprvé setkali budoucí diecézní pracovníci Charity, kteří měli za úkol povzbudit vznik a vývoj farních a oblastních charit. Ty vznikaly mnohde právě z Výborů křesťanské pomoci a z aktivistů, kteří posílali balíčky do misií. Doba hledání formy a budoucnosti Charity byla v roce 1991 završena vznikem diecézních a arcidiecézních Charit s vlastními stanovami a s právní subjektivitou podle zákona 308/91 Sb.⁷³

⁷³ Srov. Z HISTORIE CHARITY NA MORAVĚ. (3. 9. 2012). [2019-04-27] <https://www.charita.cz/o-charite/z-historie/clanky-o-historii-charity/z-historie-charity-na-morave-1-cast/>

Posláním Charity je služba milosrdné lásky církve lidem v ohrožení nebo nouzi bez ohledu na jejich věk, pohlaví, politické smýšlení, rodinné uspořádání, zdravotní stav, sexuální orientaci, sociální a ekonomickou situaci a postavení, jejich příslušnost k etnické nebo národnostní menšině, víře, náboženství a kultuře.⁷⁴

Charita sdružuje okolo 350 farních, městských a oblastních charit. Organizační struktura Charity ČR kopíruje diecézní organizaci Katolické církve.

V oblasti pomoci bezdomovcům poskytuje Charita ČR:

- hmotnou pomoc klientům: jídlo, hygiena, ošacení;
- nehmotnou pomoc: Odborné sociální poradenství;
- duchovní péči: duchovní rozhovor, modlitba, Bohoslužba – nepravidelně.

V Praze poskytuje Charita ČR služby v azylových domech, nízkoprahových centrech, noclehárnách a v terénu:⁷⁵

- Pernerova 336/20 – Azylový dům a noclehárna pro muže a ženy, materiální pomoc;
- Žitná 35 – Komunitní centrum pro ženy.

4.4. Kongregace Misionářky Lásky

Kongregace, kterou založila Matka Tereza, byla schválena Svatým stolcem 7. října 1950. Hlavním cílem kongregace je hasit žízeň Ježíše Krista na kříži dobrovolnou obětí služby těm nejchudším z nejchudších v souladu s učením našeho Pána, kdy hlásají království Boží neobvyklým způsobem. Zvláštním úkolem je hlásat poselství Ježíše Krista všem a zejména těm, kteří jsou v jejich péči. Důležitým aspektem je pak kromě slibů chudoby, čistoty a poslušnosti slib čtvrtý: odevzdat se dobrovolně a celým srdcem službě nejchudším z nejchudších.⁷⁶

Dílo Misionářek lásky začalo v Kalkatě v Indii a odtud se rozšířilo do dalších zemí. V České republice působí Misionářky lásky od roku 1990 v pražské Bubenči a v roce 2002 se přestěhovaly do domu v Zenklově ulici v Praze Libni.

V oblasti pomoci bezdomovcům poskytuje kongregace Misionářek Lásky:

⁷⁴ Srov. CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. [2019-04-27] <https://www.charita.cz/o-charite/>

⁷⁵ Srov. ARCIDIECÉZNÍ CHARITA PRAHA. *Azylový dům sv. Terezie*. [2019-04-27] www.https://praha.charita.cz/sluzby/svterezie/

⁷⁶ Srov. SEBA, Anne. *Matka Tereza*. Praha: Euromedia Group, 2000, s. 77-78.

- hmotnou pomoc klientům: jídlo, hygiena, ošacení;
- nehmotnou pomoc: poradenství, lékařská péče;
- duchovní péči: duchovní rozhovor, modlitba s klientem, bohoslužba, udílení svátostí ve spolupráci s diecézí, výuka a vzdělávání.

V Praze poskytuje kongregace služby a pomoc klientům:

- Zenklova 846/195 – denní centrum, ubytování v omezené míře.

4.5. Komunita Sant'Egidio

Komunita Sant'Egidio je církevní hnutí, které se zrodilo v roce 1968 v Římě, jako pokus skupiny studentů postavit na první místo ve svém životě věrnost evangeliu v přednostním vztahu s chudými. Jeho zakladatelem byl Andrea Riccardi, v současné době univerzitní profesor v oboru historie křesťanství a jeden z nejznámějších italských historiků. Své centrum má Komunita v malém římském kostele Sant'Egidio, jehož jméno převzala. Komunita Sant'Egidio je nositelkou mnoha mezinárodních ocenění za svou práci pro mír i pro chudé ve světě (Cena Karla Velikého, Balzanova cena atd.). V současné době má Komunita přes 50 tisíc členů, kteří pracují ve více než 70 zemích světa. Mezi největší aktuální projekty komunity patří práce pro světový mír.

V České republice byla Komunita Sant'Egidio založena v roce 1993. V současné době působí v Praze, Brně a Olomouci. Ve všech těchto městech se Komunita pravidelně schází k otevřené modlitbě založené na naslouchání Božimu slovu. Aktuálně se česká komunita zaměřuje na pomoc lidem bez domova, na službu romským dětem a službu starým lidem. Několikrát týdně vyráží terénní pracovníci do ulic s jídlem a pitím s cílem připomenout klientům, že na těžkou životní situaci nejsou sami. Pořádají také pravidelné pikniky a vánoční oběd.⁷⁷

V oblasti pomoci bezdomovcům poskytuje Komunita Sant'Egidio:

- hmotnou pomoc klientům: jídlo, hygiena, ošacení;
- nehmotnou pomoc: zdravotní služba;
- duchovní péči: duchovní rozhovory, modlitba s klientem, bohoslužba.

⁷⁷ Srov. KOMUNITA SANT'EGIDIO. *Historie*. [2019-04-27] <https://www.santegidio.cz/o-nas/historie>

4.6. Františkánky misionářky Nejsvětějšího Srdce

Kongregace se zrodila v roce 1861 v Gemoně del Friuli (Itálie) z inspirace dvou zakladatelů: francouzské vévodkyně Laury Lerouxové a františkánského kněze Gregoria Fioravantiho. V duchu svatého Františka z Assisi je jejich úkolem přinášet na svět mír a radost v prostotě. Podle vzoru svatého Františka čerpají z probodeného Srdce Krista zanícení pro dnešního člověka trpícího, chudého, vzdáleného od víry nebo majícího potřebu lásky.

Velmi brzy se rozhodly působit tam, kde materiální i duchovní bída brala lidem síly a oslabovala jejich vůli. Snažily se pomáhat hlavně těm, kteří byli společností odmítáni a opovrhováni. Specifickým posláním je evangelizace, tedy šíření evangelia prostřednictvím modlitby, pastorační činnosti, vzdělávací činnosti a pomoci těm, kteří to nejvíce potřebují.⁷⁸

V oblasti pomoci bezdomovcům poskytují Františkánky misionářky Nejsvětějšího Srdce:

- hmotnou pomoc klientům: jídlo, léky, ošacení.
- nehmotnou pomoc.
- duchovní péči: duchovní rozhovory, modlitba s klientem.

Sestry žijí společně v domě v Praze – Radotín. Službu pro bezdomovce vykonávají před budovou hlavního nádraží v Praze.

Pomoc bezdomovcům v Praze ve formě jídla poskytují dále například Řád Bosých karmelitánů u Kostela Panny Marie Vítězné a Pražského Jezulátka nebo Augustiniáni. Tato služba je pravidelná, ale zároveň je doplňkovou aktivitou pastorační činnosti.

⁷⁸ Srov. FRANTIŠKÁNKY MISIONÁŘKY NEJSVĚTĚJŠÍHO SRDCE. [29-4-2019]
<http://frantiskanky.sweb.cz/4.htm>

5. Výzkum v oblasti pomoci bezdomovcům

5.1. Metoda výzkumu

K výzkumu jsem zvolil metodu empiricko-induktivní. V rozhovorech a setkáních, které proběhly koncem roku 2018, jsem získal informace o poskytované sociální i duchovní péči od pověřených zástupců jednotlivých institucí, které jsem utřídil a seřadil tak, aby bylo možné je mezi sebou relevantně porovnat. Osoby, se kterými jsem vedl rozhovory, mi ochotně poskytly dostatek informací o činnosti jednotlivých institucí. V rozhovorech jsem si mohl rovněž ověřit, zda teoretická část, která byla zpracována s použitím běžně dostupné odborné literatury, odpovídá aktuálně praxi. Při vyvození závěrů z provedeného bádání pak byla použita induktivní metoda. Všechny rozhovory byly se souhlasem pověřeného zástupce nahrávány a jsou uloženy v osobním archivu autora.

5.2. Soubor otázek kladených zástupcům jednotlivých institucí

Těmto institucím:

- Naděje;
- Armáda spásy v ČR, z.s.
- Arcidiecézní charita Praha;
- Kongregace Misionářky lásky;
- Komunita Sant'Egidio;
- Františkanky misionářky Nejsvětějšího Srdce;

byl při rozhovoru předložen dotazník, který pomohl utřídít rozsah poskytovaných služeb bezdomovcům a na jeho základě pak vytvořit následující přehled:

		INSTITUCE					
		Naděje	Armáda Spásy	Charita	Misionářky lásky	Sant'Egidio	Františkánky
Práce v terénu	Aktivní	ANO	ANO	ANO	ANO		omezeně
	Stanoviště	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Provozy	Denní centrum	ANO	ANO	ANO	ANO		
	Noclehárna	ANO	ANO	ANO	omezeně		
	Krizové centrum				omezeně		
	Azylový dům	ANO	ANO	ANO			
	Sociální byty	ANO	ANO	ANO			
Hmotná pomoc	Teplé jídlo	ANO	ANO	ANO	ANO	Nápoje	
	Studené jídlo	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
	Nápoje	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
	Polotovary			ANO	ANO	ANO	
	Kosmetika	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	
	Šatník	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Služby	Sprchy	ANO	ANO	ANO	ANO		
	Prádelna	ANO	ANO	ANO	ANO		
Poradenství	Sociální poradna	ANO	ANO	ANO			
	Jednání s úřady	ANO	ANO	ANO	ANO		
	Rekvalifikace		ANO	ANO	ANO		
Zdraví	Lékařská péče	ANO	sestra		Omezeně	Medici	Léky
	Doprovod k lékaři	ANO	ANO	ANO	ANO		
Duchovní péče	Duchovní rozhovor	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
	Modlitba s klientem	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
	Účast na Bohoslužbě	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	
	Svátosti	ANO		ANO	ANO		
	Výuka, vzdělávání		ANO		ANO		

5.3. Popis poskytovaných služeb

Na území hlavního města Prahy je pomoc osobám bez domova nabízena minimálně šesti institucemi, které vycházejí z křesťanských principů. Každá z nich pracuje svým osobitým způsobem, ale podle některých společných specifíků je rozdělím do dvou skupin. Armáda Spásy v ČR, z.s., Naděje a Arcidiecézní charita Praha pro účel pomoci bezdomovcům zřídily střediska sociálních služeb ve smyslu zákona č. 108/2006 Sb.⁷⁹

⁷⁹ Pro zjednodušení budu používat termín „sociální služba“.

Misionářky lásky, Komunita Sant'Egidio a Františkanky misionářky Nejsvětějšího Srdce mají společný komunitní prvek a kladou větší důraz na duchovní péči.⁸⁰

Popis služeb bude postupovat podle následujícího schématu:

- Hmotná pomoc - ubytování, jídlo, ošacení a hygiena.
- Nehmotná pomoc - poradenská činnost, sociální programy a zdravotní péče.
- Duchovní péče – např. duchovní rozhovor, modlitba, udílení svátostí.

Sociální služby – hmotná pomoc

Statut „sociální služba“ umožňuje získávat pro činnost finanční prostředky od Ministerstva práce a sociálních věcí. Ministerstvo zdravotnictví nebo městské části hl. města Prahy na provoz sociálních služeb rovněž přispívají. Armáda Spásy v ČR, z.s. získala v roce 2017 prostředky i ze strukturálních fondů EU. Důležitým zdrojem finančních prostředků jsou i soukromé fyzické nebo právnické osoby. Tyto prostředky jsou použity na pomoc bezdomovcům v různých programech a následně musí být vše přesně a podle platných předpisů vyúčtováno. Sociální služby mají své zaměstnance, kteří jsou za svou práci odměňováni a dále okruh dobrovolných spolupracovníků. Registrované sociální služby jsou povinny se řídit především zákonem 108/2006 Sb. o sociálních službách a také zákonem 198/2002 Sb. o dobrovolnické činnosti.

Základní podmínkou nutnou pro poskytnutí služeb v jednotlivých centrech, ubytovnách a noclehárnách je, aby klient nebyl pod vlivem alkoholu a jiných návykových látek. Při respektování pravidel slušného chování a hygieny, pak většinou zdarma dostane najíst a napít, má možnost použít sprchu a toalety a je mu poskytnuto šatstvo. Klienti, kteří se nedokáží zříci alkoholu, nebo je pro ně návštěva centra sociální služby nepřijatelná, mohou využít terénních služeb těchto institucí, ty jim poskytnou, ošacení, hygienické potřeby nebo přikrývky.

Sociální služby – nehmotná pomoc

Ve všech sociálních službách je k dispozici pracovník, který na profesionální úrovni poskytuje poradenskou činnost. Všechny instituce shodně nabízejí různé resocializační programy azylových domů či sociálního bydlení. Kvalifikovanou lékařskou pomoc nabízí však pouze Naděje, a to hned v několika oborech: praktický

⁸⁰ Pro zjednodušení je budu označovat jako „komunity“.

lékař, zubař, psychiatr, gynekolog a dermatovenerolog.⁸¹ Armáda spásy v ČR, z.s. nabízí pouze pomoc zdravotní sestry. Charita lékařskou, ani zdravotní pomoc nenabízí. Všechny sociální služby poskytují nehmotnou pomoc i v terénu na obvyklých stanovištích nebo aktivně vyhledávají osoby bez přístřeší na základě doporučení.

Sociální služby – duchovní péče

Charita duchovní péči nenabízí. Na požádání je schopna zprostředkovat duchovní rozhovor nebo udílení svátostí katolickým knězem.

Naděje a Armáda spásy v ČR, z.s. nenabízí duchovní péči plošně, ale každý pracovník může v tomto směru podle svého vyznání a přesvědčení zavést duchovní rozhovor, nebo jinak iniciativně působit. Klienti se takto mohou například v neděli účastnit bohoslužby.

Komunitní služby – hmotná pomoc

Misionářky Lásky vyvíjejí svou činnost v domě v Zenklově ulici, kde zároveň i bydlí. Objekt nefunguje podle definic jako azylový dům, ani jako noclehárna nebo ubytovna. Ubytovací služby jsou klientům poskytovány s přihlédnutím ke kapacitě domu sester, a také podle potřeby klienta. Několikrát týdně v pravidelných časech otevírají dveře lidem z ulice, aby jim poskytly pomoc ve formě osobní hygieny a teplého jídla a nápojů. Tato hmotná pomoc Misionářek lásky je kvalitativně srovnatelná s pomocí dosažitelnou v centrech sociálních služeb. Činnost v terénu, na obvyklých místech, je pro Misionářky lásky důležitým prvkem služby, stejně jako aktivní vyhledávání a kontakt s klienty mimo obvyklá stanoviště. Pro komunitu Sant'Egidio a pro Františkanky misionářky Nejsvětějšího Srdce je služba bezdomovcům v terénu hlavní a jedinou hmotnou pomocí. Dobrovolníci z Komunity Sant'Egidio pravidelně navštěvují obvyklá stanoviště, kde rozdávají jídlo, nápoje, ošacení a pokrývky. Poté navštěvují místa, kde bezdomovci přespávají a takto se s nimi setkávají. Teplá jídla nabízí v terénu pouze Misionářky lásky. Komunita Sant'Egidio a Františkanky misionářky Nejsvětějšího Srdce nabízí bezdomovcům obložené chleby nebo bagety společně s teplým nápojem. Pokud se

⁸¹ Srov. NADĚJE. *Elitní lékař profesor Arenberger se stará o bezdomovce v naší pražské pobočce*. [2019-04-27] https://www.nadeje.cz/in/10748/elitni_lekar_profesor_arenberger_se_stara_o_bezdomovce_v_nasi_prazske_pobocce

v materiálu poskytovaném potravinovou bankou objeví hygienické potřeby, jsou taktéž rozdělovány potřebným v terénu.

Komunitní služby – nehmotná pomoc

Komunity nenabízí klientům profesionální poradenskou činnost. V omezené míře poskytnou radu nebo zprostředkují kontakt s odborníkem. Jde o snahu pomoci, nikoli o systematickou činnost. Péče o zdraví je u Misionárek lásky zajišťována docházejícím externím lékařem. Komunita Sant'Egidio nabízí základní zdravotní pomoc. Františkánky misionářky Nejsvětějšího Srdce poskytují volně prodejné léky, které z vlastních prostředků nakupují.

Komunitní služby – duchovní péče

Misionářky lásky nabízejí v neděli ranní chvály, duchovní zamyšlení nad textem z Bible, adoraci, modlitbu růžence, a odpoledne nezřídka slavení eucharistie. Komunita Sant'Egidio nabízí klientům třikrát týdně společnou modlitbu v kostele. Františkánky misionářky Nejsvětějšího Srdce svou činnost v terénu začínají vždy společnou modlitbou s klienty.

5.4. Srovnání poskytovaných služeb

Abych mohl činnost takto různorodých subjektů vzájemně porovnat, zvolil jsem dvě kritéria: rozsah poskytovaných služeb a jejich profesionalita.

Srovnání rozsahu poskytovaných služeb

Rozsah poskytované hmotné péče je u institucí provozujících sociálních služby obdobný. Každá ze sociálních služeb provozuje sociální byty, azylové domy, noclehárny a denní centra s nabídkou jídla, hygieny a šatníku. Vše je poskytováno na základě zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách, který lze vidět jako jednotící prvek. Misionářky lásky jsou jediná křesťanská instituce, která je schopna poskytnout ubytování bezdomovcům mimo režim sociální služby. Komunita Sant'Egidio a Františkánky misionářky Nejsvětějšího Srdce ubytování a s ním spojenou osobní hygienu nenabízí.

Situace v oblasti nehmotné péče je obdobná jen zdánlivě. Spolku Naděje se totiž daří poskytovat lékařskou péči osobám bez domova ve výrazně širším rozsahu než ostatním. Přestože se všechny ostatní instituce snaží zajistit lékařskou, nebo alespoň základní zdravotní péči bezdomovcům, jejich nabídka je v této oblasti velmi omezená.

V oblasti duchovní péče najdou osoby bez domova nejširší nabídku u Misionářek lásky. Ty běžně nabízí přípravu ke svátostem, duchovní rozhovor, denní modlitbu církve, adoraci, modlitbu růžence, zamyšlení nad biblickým textem ve skupince, udílení svátostí a společné slavení eucharistie. Naděje a Armáda spásy – církev nabízí duchovní péči ve formě účasti na nedělní bohoslužbě, duchovní rozhovory a studium Bible. Duchovní péče Komunity Sant'Egidio spočívá ve společné modlitbě s klienty, na kterou jsou zváni do kostela sv. Štěpána třikrát týdně, v duchovních rozhovorech a modlitbě s klienty v terénu, a také ve zprostředkování udílení svátostí v případě zájmu klienta.

Srovnání profesionality poskytovaných služeb

Profesní příprava pro výkon práce v sociálních službách je definována zákonem 108/2006 Sb. Profesionalita, nebo také kvalifikace je následně u poskytovatelů sociálních služeb kontrolována ministerstvem práce a sociálních věcí. Bez odpovídajícího vzdělání, které je popsáno v zákoně o sociálních službách není možné práci sociálního pracovníka vykonávat. Takto lze pohlížet na práci Naděje, Charity i Armády spásy jako na plně profesionální. Spolek Naděje navíc nabízí na profesionální úrovni i služby lékařské. Nutno připomenout, že i Misionářky lásky nabízí služby profesionálního lékaře, který k nim dochází jako dobrovolník jednou týdně. Právě dobrovolnická činnost, je důležitá u většiny zkoumaných institucí.⁸² Komunita Sant'Egidio je na dobrovolnictví založená.

⁸² Kromě Františkánek misionářek Nejsvětějšího Srdce.

6. Závěr

Při provádění průzkumu v oblasti poskytování péče bezdomovcům křesťanskými institucemi v Praze byly shromážděny informace od sociálních pracovníků, zaměstnanců institucí i od jednotlivých klientů. Tyto poznatky a informace byly setříděny a analyzovány, pokud to jejich různorodost dovolila. Výsledky průzkumu jsou uvedeny v předcházející části práce.

Od roku 1990 sociální systém v České republice vstoupil do období velkých změn. Vyhlášení rozsáhlé amnestie prezidentem České republiky v roce 1990 vyvolalo velkou potřebu řešit problémy v oblasti péče o osoby bez domova. Následně došlo k rozvoji a zkvalitňování pomoci bezdomovcům. Je pozoruhodné, že všechny instituce začaly rozvíjet svou činnost právě jako odpověď na aktuální situaci, tak jak k tomu vybízí encyklika *Mater et Magistra*.⁸³ Některé vznikly spontánně, jiné obnovily svou činnost po desítkách let zákazu, jiné přišly ze zahraničí. V Praze nyní působí více než 6 křesťanských institucí, které pomáhají bezdomovcům. Jednotlivé instituce si mezi sebou nekonkurují. Vědí o sobě a v případě potřeby se umí zastoupit a navzájem si pomoci, což lze hodnotit velmi pozitivně.

Činnost křesťanských institucí, které pomáhají bezdomovcům lze na základě výzkumu označit jako různorodou. Ty větší se rozhodly jít cestou zřizování center sociálních služeb. Jejich práci lze hodnotit jako profesionální, tato skutečnost však přináší i některá úskalí v oblasti duchovní péče. Tím, že v sociálních službách pracují i zaměstnanci, kteří se nehlásí ke křesťanství, nelze očekávat, že duchovní péče bude plnohodnotnou složkou celé práce. Řeholní komunity naopak profesionální pracovníky nezaměstnávají a fungují na odlišných principech. Tyto aspekty sice komplikují vzájemné srovnání, ale s přihlédnutím k nim lze vyvodit jisté závěry.

V práci Arcidiecézní charity a jejího působení na poli pomoci bezdomovcům lze vidět široký záběr a profesionalitu v hmotné i nehmotné pomoci. I když duchovní péče zde nabízena explicitně není, klienti se mohou denně setkávat s lidmi, pro které je katolická víra určující hodnotou v životě. Navíc je potřeba vidět i skutečnost, že za touto institucí stojí katolická církev, která všechny prvky duchovního života i evangelizace

⁸³ Srov. MM 236.

nabízí mimo půdu sociální služby. Tato skutečnost je klientům známa, a mnozí z nich se účastní například nedělního slavení eucharistie na různých místech v Praze.

Obdobně lze vnímat i práci Armády spásy v ČR, z.s.. I tato instituce v centrech sociálních služeb nabízí hmotnou a nehmotnou pomoc na profesionální úrovni. I zde pracuje velké procento osob, které duchovní péči nenabízí. Věřící křesťané z řad pracovníků však o své víře hovoří a klientům duchovní péči nabízí, což lze hodnotit kladně. I za touto sociální službou stojí Armáda spásy - církev, která je ochotna poskytnout klientům prvky duchovního života v maximální možné míře. Tedy duchovní rozhovory, studium Bible, kurzy Alfa, nebo bohoslužby ve společenství této denominace.

Práce spolku Naděje pro osoby bez domova má některé prvky společné s Charitou a Armádou spásy v ČR, z.s.. Jsou to rozsah a profesionalita poskytované hmotné a nehmotné pomoci. Lze ale pozorovat i několik výjimečných prvků. Prvním je mezikonfesní aspekt působení. Spolek Naděje, který je zřizovatelem sociálních služeb se snaží při práci uplatňovat a šířit evangelium. To se děje skrze věřící pracovníky a dobrovolníky nabídkou duchovní péče podle jejich dispozic a náboženského vyznání. Dále je v Naději výjimečná schopnost oslovit a přizvat ke spolupráci odborníky z řad lékařů.

Obecně známým subjektem v oblasti péče o bezdomovce jsou Misionářky lásky. Ve společnosti jsou známy spíše jako Sestry Matky Terezy. Prostředky na svou činnost získávají od dobrovolných dárců a o finanční příspěvky nežádají. Přesto dokáží nabídnout klientům širokou škálu hmotné pomoci včetně ubytování. Duchovní péči poskytují sestry s pomocí katolických kněží. Práci v sociální oblasti nelze hodnotit jako profesionální, ale s jistou nadsázkou lze takto označit jejich práci v duchovní péči. S klienty žijí ze stejných prostředků a sdílí s nimi i část objektu, podobně jako část duchovního života. Tímto se zcela odlišují od ostatních institucí. Jejich způsob činnosti nevyhovuje všem klientům, protože účast na společných časech modlitby se může jevit jako povinná, ale není tomu tak. Jejich působení lze hodnotit jako velmi kompaktní

Komunita Sant'Egidio je naprosto specifická ve vztahu ke klientům, které nazývá přáteli. Hlavním cílem při práci s bezdomovci totiž není resocializace, ale budování společenství s nimi. Snahou je obnovit u nich jistotu, že na svou těžkou situaci nejsou sami a že mají přátele, i když žijí na ulici.

Práce Františkánek misionářek Nejsvětějšího Srdce vyniká obětavostí, se kterou je pro osoby na ulici vykonávána. Šest dní v týdnu se sestry vydávají na cestu vlakem

z Radotína do Prahy. Před budovou hlavního nádraží se s bezdomovci krátce modlí a rozdají připravené jídlo. Poté jdou do hotelových restaurací, kde dostávají jídlo, které zbylo ze snídaní pro hotelové hosty. To tvoří základ pro jejich obložené chleby na další den. Odpoledne se věnují jiným pastoračním úkolům.

V celkovém pohledu na stav péče o bezdomovce lze konstatovat, že jednotlivé instituce se v plnění tohoto úkolu navzájem vhodně doplňují a zajišťují tak pomoc osobám na ulici v dostatečné míře.

Problém, se kterým se potýkají instituce poskytující péči bezdomovcům formou sociálních služeb, je v hlubším propojení poskytované hmotné a nehmotné péče s péčí duchovní. Velkou překážkou je v tomto směru nedostatek věřících křesťanů ochotných se této práci věnovat profesionálně. Cestou k odstranění tohoto problému by mělo být probouzení hlubšího sociálního citění u mladých křesťanů, kteří uvažují o nasměrování své životní dráhy. Tento problém ale nelze zjednodušovat. I když by práce sociálních pracovníků byla prestižní záležitostí a třeba i dobře finančně hodnocená, vždy se do výběrových řízení na tyto pozice mohou a budou hlásit i osoby, pro které není život z víry určující hodnotou. Vyloučit je pro tuto skutečnost z okruhu adeptů, by bylo diskriminací, což nelze připustit. Lze se tedy také zaměřit na větší uznání důležitosti sociální práce ze strany státu. Pokud se totiž v nemocnicích, věznicích, armádě nebo jiných složkách podařilo prosadit duchovní službu, je na místě, aby i klienti a pracovníci sociálních služeb mohli využívat služeb kaplanů. Vždyť práce s bezdomovci není jednoduchá a klade vysoké nároky nejen na psychiku pracovníků. Proto by služba kvalifikovaného kaplana v sociálních službách byla jistě přínosem. Spolek Naděje už své kaplany má. Pokud by se sociálním institucím a církvím podařilo dosáhnout úpravy v legislativě, tak jak se to podařilo zřízením duchovní péče v nemocnicích, byl by to významný krok vpřed.⁸⁴

Možnou cestu k rozšíření poskytovaných služeb vidím i v nalezení většího objektu pro Misionářky lásky, kterým kapacita domu znemožňuje poskytovat služby většímu počtu potřebných.

⁸⁴ Srov. MZCR. *Ministerstvo představilo metodický pokyn pro duchovní péči v nemocnicích.* [2019-04-27] http://www.mzcr.cz/dokumenty/ministerstvo-predstavilo-metodicky-pokyn%C2%A0pro-duchovni-peci-v-nemocnicich_13579_3692_1.html

Při výzkumu bylo také zjištěno, že definice zjevného bezdomovce jako osoby, kterou je možné na ulici bezpečně rozpoznat, už není zcela přesná. Klienti denních center mají totiž přístup k důležitým prvkům pomoci, které zásadně mění jejich vzhled. Využívají služeb šatníku, osprchují se, mají ostříhané vlasy i vousy. Tito lidé už nejsou pro své okolí nepříjemnou součástí ulice. Stále však lze potkat i bezdomovce, které ihned rozeznáme. Podle získaných informací jsou to osoby, pro které je požadavek abstinence, nebo nedůvěra v instituce stále značnou překážkou pro získání základní pomoci, nebo také ti, kteří si občas získávají peníze žebrotou. Ti vědí, že pokud budou dbát o svůj zevnějšek, dostanou méně, nebo vůbec nic. Z tohoto zjištění lze usuzovat, že od roku 1996, kdy byla vydána publikace *Bezdomovství – Extrémní vyloučení*, Vlastimily a Ilji Hradeckých, se situace bezdomovců o poznání změnila.

Od chvíle, kdy jsem na této bakalářské práci začal pracovat, měnil se postupně můj pohled na celou problematiku bezdomovství a pomoci bezdomovcům. Při rozhovorech s klienty postupně padala některá kliše a začal jsem objevovat velmi zajímavé souvislosti v životě člověka. Zvláště v jeho vývoji a růstu osobnosti a ve vlivu rodiny a prostředí, kde vyrůstá. Měl jsem možnost zahlédnout, jak devastující jsou pro člověka různé závislosti, ale také nedostatek rodičovské lásky. Rozhovory s pracovníky a členy jednotlivých institucí byly velmi příjemné. Svou výzkumnou práci jsem prováděl v zimním období, které je pro práci s bezdomovci „hlavní sezónou“. I když cílem této práce nebylo zmapovat zájem klientů o poskytované služby v různých obdobích roku, pohled na tuto problematiku z letní perspektivy by byl jistě zajímavý, protože by pravdivěji ukázal zájem klientů o duchovní péči. Zjištění, že rozeznat klienta denního centra nebo noclehárny není jednoduché je pro mě překvapující. Pozitivně to dokládá výsledky práce těch, kdo se péči o bezdomovce věnují.

7. Kazuistiky

Příběhy několika bezdomovců mohou ilustrovat rozmanitost cest lidí k životu na ulici. Jde o příběhy osob, které souhlasily s pořizováním nahrávky a publikací jejich příběhu v této bakalářské práci. Jména byla záměrně změněna. Nahrávky jsou uloženy v osobním archivu autora práce.

Pan Peter

Narodil se na jižním Slovensku ve vesnici nedaleko od Lučence jako prostřední z 3 dětí, má sestru a bratra. V rodině byl vždy veden k víře, je pokřtěn, přistoupil k eucharistii a byl biřmován. Otec byl alkoholik a rodiče se kvůli tomu rozvedli. Přesto na dětství vzpomíná rád, jako rodina drželi hodně při sobě. Má střední průmyslovou školu elektrotechnickou. Věnoval se sportu, v mládí nepil ani nekouřil. Po škole začal pracovat na železnici, protože elektro jej nebavilo. Ve 26 letech se oženil v kostele a poté se jim narodila dcera. Při snižování stavů přišel o místo a tak s partou kamarádů začali vyjíždět na stavby po celém Slovensku i do zahraničí, kde si vydělával slušné peníze. V tomto období začal s alkoholem. Manželství se rozpadlo po 7 letech. „Nikdy jsem si nemyslel, že když táta pije, budu pít taky.“ Je majitelem domu po prarodičích, se zahradou a drůbeží, o který se mu stará maminka. Na ulici už byl několikrát, ale vždy se z toho nějak dostal. Je schopný a pracovitý, umí si najít práci, ale alkohol jej vždy znovu dostane na dno. Když se vracel v prosinci na svátky domů, opil se a byl okraden o doklady. Musel zůstat v Praze, kde se znovu snaží vydělat si peníze na cestu domů. Už několikrát se v podobné situaci obrátil na sourozence, kteří mu finančně pomohli, ale nyní si řekl: „Už toho bylo dost, jsem dospělý a musím se o sebe postarat, nechci obtěžovat své sourozence.“ Dceři je 16 let, neví, jak otec žije. Jako příčinu svého stavu vidí jednoznačně alkohol. Mnohdy mu nedokázal odolat. Je stále věřící a modlí se každé ráno i večer. Když pracoval na Moravě, chodil do kostela pravidelně. V určitém smyslu ztratil vztah k místům, kde předtím bydlel s rodinou. Dětství tam bylo hezké, zvláště když ještě žili prarodiče, pomáhal jim s hospodářstvím. Po smrti prarodičů si chtěl vydělat peníze na opravu domu, a pak tam bydlet. Vydělat dostatek peněz se mu však prozatím nepodařilo. Svou situaci nevidí jako beznadějnou. „Musím se odrazit ode dna, půjde to, věřím tomu.“

Pan Kryštof

Pochází ze Šternberka, starší ze dvou synů. Na mládí nemá pěkné vzpomínky, otec byl alkoholik a bil syny i maminku. V 16 letech se otci postavil a surově jej zbil, aby ochránil maminku. Poté se rodiče rozvedli. Maminka se dále o Kryštofa starala a on se vyučil zedníkem. Jeho maminka v 55 letech zemřela, to mu bylo 33 let. Kryštof na ni vzpomíná s láskou. Po smrti maminky se rozhodl vrátit státní byt, protože v bytě jej pronásledovaly vzpomínky na těžké dětství. Kryštof se protloukal životem, jak se dalo. Pracoval často na montážích, bydlel na ubytovnách. Vlastně nemá místo, kam by se rád vracel. „Nemám domov“ říká on sám a pokračuje: „Tak cestuju, chvíli jsem tam a chvíli tam. Nejhorší na tom je, že je mi z toho smutno. Chtěl bych se vrátit domů, ale ten domov není. Chtěl bych mít maminku i tatínka, ale nejde to, není kam se vrátit.“ Nyní Kryštof žije život relativně slušného bezdomovce, přespává s kamarádem v noclehárně v Michli (Zimní noclehárna – Centrum sociálních služeb Praha), najíst se chodí do Naděje, snaží se denně sprchovat, udržovat hygienu. Kryštof hledá Boha a věří v něj. Uznává, že má problém s alkoholem. Každý den dochází do jedné firmy, kde si lze alespoň na několik hodin dohodnout práci. Bohužel se na něj často nedostane. Zájemců o takovou práci je více. Jeho bratr nyní žije o mnoho hůř. Spí přímo na ulici a není schopen dodržovat žádný řád. Kryštof nerezignoval. Stále se snaží dostat se z nastalé situace, touží po domově a chce si ho jednou najít.

Peter a Kryštof jsou kamarádi. Potkal jsem je na ulici a chvíli je pozoroval, než jsem našel odvahu ke kontaktu. Nemluvili vulgárně a chovali se k sobě vlídně. Když jsem je oslovil s prosbou o rozhovor, chvíli váhali, ale po pár minutách o sobě velmi otevřeně hovořili. Seznámili se v době, kdy ještě oba normálně pracovali, o svých dovednostech a práci hovoří navzájem s uznáním.

Pan Jiří

Narodil se v severních Čechách, je mu 42let a je Rom. Byl adoptován manželským párem, který nemohl mít děti. Později do rodiny přibyla ještě adoptivní sestra. „Měl jsem krásné dětství. Často jsme měli lepší věci než ostatní, protože tatínek jezdil s kamionem do zahraničí a nám dovezl to, co zrovna v Čechách nebylo. Už na základní škole měl velké potíže s prospěchem, musel opakovat ročník a na střední školu vydržel chodit asi týden. Pak tedy zůstal s rodiči doma a dohodli se, že nastoupí na školu v Praze. V 16

letech odjel do Prahy. Zde začal žít životem homosexuálního pornoherce, prostituta a užívat drogy. „Když to naši zjistili, zavřeli mi cestu domů.“ Říká a pokračuje: „Pro mne, rozmazleného fracka, to bylo těžké.“ V 25 letech se rozhodl jít na léčení do Červeného Dvora. Po léčení následovala recidiva. V další léčebně se začal učit pracovat s počítačem, což jej velmi bavilo. Tato zkušenost s novými technologiemi mu pomohla zanechat na nějaký čas drog a získat práci, o kterou ale po dvou letech přišel. Vydal se tedy do Prahy, kde znovu přežíval na nádraží nebo různě střídal ubytovny. Změna nastala, když začal bydlet a poté i pracovat jako uklízeč v objektu sociálních služeb v Tusarově ulici. Nyní začíná chápat, jak dalece se vzdálil normálnímu životu. Zcela si odvykl vydělávat peníze, hospodařit s nimi, nebo si platit ubytování a stravu. Znovu obnovil vztahy s rodiči, se kterými si telefonuje. Věří, že za nějaký čas se mu podaří najít lepší práci i lepší bydlení.

Sepsat rozhovor s panem Jiřím mi doporučila slečna Drvotová ze sociální služby Armády Spásy v ČR, z.s., kde proběhlo i setkání s klientem. Pozitivně naladěný, sebevědomý a optimisticky vystupující Jiří, v rozhovoru sdílný, hovořil bez ostychu o svém životě. Při rozhovoru jsem nabyl dojmu, že Jiří ještě stále nemá reálné představy o životě. Schopnost reflektovat své postoje a názory jsou podle mne značně poznamenány životem narkomana.

Paní Libuše

Narodila se v Praze, v roce 1960 se odstěhovali s rodiči do Ústí nad Labem, kde chodila do školy a vyučila se prodavačkou. Když jí bylo 30 let, zemřel jí tatínek. Poté se přestěhovala do Prahy, aby byla blízko mamince, která se zde léčila s rakovinou. Po smrti maminky se už do Ústí nevrátila, protože byt postoupila synovci. „V tom bytě bych nemohla bydlet,“ říká, „všude jsem tam viděla maminku.“ V Praze měla práci i bydlení. Zde si našla přítele, se kterým čekala dítě, ale pochybením lékařů došlo k potratu a později už děti nemohla mít. Přítel to neunesl a sáhl si na život. Toto období bylo pro paní Libuši nejtěžší v životě. V 38 letech měla vážný úraz. Při řezání dříví na pile došlo k vážnému poškození pravé ruky. Přišla o jeden prst a další dva zůstaly nepohyblivé. V tomto období začala hledat odpovědi na svou bolest při četbě Bible. Nápomocny jí v tom byly Misionářky Lásky, které jí nabídly přípravu na přijetí křtu. Sama o sobě říká, že žije na ulici. Její den se skládá z pobytu v denním centru pro ženy v Žitné ulici, odpoledne v komunitním centru, kde se snaží vzdělávat a přespává na Lodi Hermes. Má zde své

přátele a s tímto způsobem života je spokojená. O invalidní důchod přišla a na žádné jiné dávky sociální podpory prý nemá nárok. K získání starobního důchodu jí chybí odpracovat několik let, což nemá v úmyslu.

Sepsat rozhovor s paní Libuší mi doporučila paní Nováková z Nízkoprahového denního centra pro ženy v Žitné ulici, kde proběhl i rozhovor. Po počáteční, a zcela logické nedůvěře, dokázala vcelku jasně vyprávět o svém životě. Paní Libuše má za sebou několik těžkých životních událostí a je ráda, že je zvládla i bez alkoholu nebo drog. Nepropadá ani smutku nebo lítosti. Opírá se o víru v Boha a na svou víru je hrdá. Dbá o svůj zevnějšek a na první pohled nepůsobí dojmem osoby bez domova. Situaci, ve které se nachází, nevidí jako špatnou a její postoj bych nenazval rezignací. Radost v životě nachází v rozhovorech a pomoci lidem, kteří se trápí. Těm se snaží dodat povzbuzení a odvahu. Svoji budoucnost neplánuje, žije přítomností.

Pan Stanislav

Pochází z 6 dětí, vyrůstal v sirotčinci u sester v Brně. Je pokřtěn, biřmován. Vystudoval vojenské učiliště, byl důstojníkem z povolání. Oženil se, a je otcem dvou dětí, o kterých nyní nic neví. Ve 25 letech odešel z armády a začal studovat v Praze filosofii a dějiny. V roce 1968 byl ve Francii a po okupaci Československa tam i zůstal. Studoval v Paříži dějiny umění a archeologii. Pak strávil nějaký čas na francouzském venkově. Ve Francii získal pro svou publikační a vědeckou práci pravidelnou finanční podporu od soukromé osoby. V roce 1990 se vrátil zpět do České republiky a chtěl pokračovat ve studiu na filosofické fakultě, což mu nebylo umožněno. Postupně byl víc a víc znechucen přístupem úřadů. „Zanevřel jsem tady na všechno, žil jsem z peněz, které mi posílali z Francie, a psal jsem. Komentoval bibliografii židovských obcí a další bibliografie různých oborů.

V roce 2011 přišel o finanční podporu z Francie a zároveň přišel o bydlení. Svůj díl zavinění vidí v nedůsledném přístupu ve sporu o byt. Tím se navíc prohlubovala jeho nedůvěra ve veřejné instituce. V tu dobu byl hospitalizován po dobu několika měsíců v psychiatrické léčebně v Havlíčkově Brodě pro psychickou poruchu. Poté prošel několika azylovými domy. Pro konflikt se sociálním pracovníkem, byl jeho pobyt v azylovém domě ukončen a Stanislav začal přespávat v noclehárnách. Pro kožní a jiné zdravotní problémy mu byl odpírán nocleh i tam. Od března 2018 byl tedy znovu na ulici. Pak strávil půl roku v nemocnici v Humpolci. S otevřenou ranou na noze byl přijat

sestrami Misionářkami Lásky, kde bydlí už 3 měsíce. Nyní má příslib ubytování v domě s pečovatelskou službou, a tak čeká, kdy bude moci nastoupit. Pokud má ještě trochu sil, překládá sestrám různé texty do angličtiny. Pan Stanislav už od života nic nečeká, nechce už na nic myslet, jen ležet v posteli. O setkání s dětmi nebo vnoučaty nemá zájem. Jeho jedinou touhou je získat bydlení v domě s pečovatelskou službou a tam dožít zbytek života.

Rozhovor s p. Stanislavem jsem uskutečnil v domě Misionářek Lásky. Ve svých 80 letech ještě kromě češtiny hovoří plynně i anglicky a francouzsky.

V rozhovorech s klienty mimo jiné zaznělo:

- Do domu k sestrám jsem přišel, protože je neděle a chci se modlit. V Naději se moc nemodlí. Tady je mše. Je to tu dobré, a kdo se nechce modlit, může jít ven.
- Minulý týden v neděli jsem byl v Libni u sester. Ale dnes jsem si přispal, tak jdu do Armády. Spím na lodi Hermes
- Se sestrami se modlím. Byl jsem vychován jeptiškami v sirotčinci, byl jsem pokřtěn, u přijímání, biřmován. Vždy jsem v neděli chodil na mši.
- V Armádě spásy jsem dal svůj život Ježíši. On dal smysl mému životu. Nyní tady pracuji. Nejsem zaměstnanec, mám něco ušetřeno, tak žiji z toho. Za službu Bohu si nenechávám platit.

Seznam použitých zkratk

CA	Centesimus annus
DV.....	Dei verbum
GS.....	Gaudium et spes
RN.....	Rerum novarum
SRS.....	Sollicitudo rei socialis
MM.....	Mater et magistra
MPSV.....	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MZCR.....	Ministersvo zdravotnictví České republiky

Seznam literatury

ANZENBACHER, Arno. *Křesťanská sociální etika. Úvod a principy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004.

ANZENBACHER, Arno. *Úvod do etiky*. Praha: Zvon, 1994.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Praha: Česká biblická společnost, 1985.

Centrum sociálních služeb. *V Praze doma bez domova 2012, pouliční průvodce Prahou*. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2012.

DACHOVSKÝ, Karel. *Sv. Karel Boromejský. 1538-1584*. Olomouc: Nakladatelství ŘÁD, 2001.

Dokumenty II. Vatikánského koncilu. Praha: Zvon, 1995.

HRADEČTÍ, Vlastimila a Ilja. 1996. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, občanské sdružení, 1996.

KELLER, Jan. *Posvácení bezdomovců. Úvod do sociologie domova*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2013.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003.

OPATRNÝ, Aleš. *Cesty pastorače v pluralitní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

OPATRNÝ, Aleš. *Pastorače zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014.

PAPEŽSKÁ RADA PRO SPRÁVEDLNOST A MÍR. *Kompendium sociální nauky církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

PRŮDKOVÁ, Táňa.; NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008.

RAHNER, Karl. Praktická teologie a církevní sociální práce. *Měsíčník Švýcarské asociace Caritas č. 45*. 1967.

SEBA, Anne. *Matka Tereza*. Praha: Euromedia Group, 2000

SCHAUBER, Vera.; SCHINDLER, Hans Michael. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994.

Sociální encykliky (1891 - 1991). Praha: Zvon, 1996.

ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AV ČR. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. 3. vydání. Praha: Academia, 2003.

Internetové zdroje

AXMANNOVÁ, Kamila: *Sociální péče o lidi bez domova*, Praha: 2009. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta pedagogická. [2019-04-19] <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/76275/>

ARCIDIECÉZNÍ CHARITA PRAHA. *Sociální bydlení Arcidiecézní charity Praha*. [2019-04-27] <https://praha.charita.cz/sluzby/socialni-bydleni/>

ARMÁDA SPÁSY. www.armadaspasy.cz

BUDUPOMAHAT.CZ, Z. S. *Neziskovky*. [2018-08-15] <http://www.budupomahat.cz/organizace>

BUŘÍNSKÁ, Barbora. *Čtvrtina Čechů má hypotéku, pětina splácí úvěr.* (30. 4. 2018) [2019-04-27] <https://www.novinky.cz/finance/470413-ctvrtina-cechu-ma-hypoteku-petina-splaci-uver.html>

CENTRUM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB PRAHA. [2019-04-27] <https://www.csspraha.cz/>

ČADA, Karel. *Sociálně vyloučené lokality v ČR.* Praha: Česká školní inspekce, (9. 11. 2017) [2019-04-27] https://www.csicr.cz/getattachment/Stredni-cast/Tiskove-zpravy/Spravedlivost-ve-vzdelavani-%E2%80%93-mezinarodni-konferen/Karel_Cada.pdf

FRANTIŠKÁNKY MISIONÁŘKY NEJSVĚTĚJŠÍHO SRDCE.
<http://frantiskanky.sweb.cz/4.htm>

CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. www.charita.cz

JAN PAVEL II. *List papeže Jana Pavla II pražskému arcibiskupovi. Acta Apostolicae Sedis LXXIV.* Vatikán: Typis Polyglottis Vaticanis, 1982. s. 542-547. [2019-04-27] http://www.vatican.va/archive/aas/index_sp.htm

KOMUNITA SANT'EGIDIO. [25-4-2019] <http://www.santegidio.cz/>

MICHLOVÁ, Kateřina: *Přístup ke zdravotní péči u bezdomovců v Praze,* Praha: 2012. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. [2019-04-19] <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/110608/>

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Ministerstvo představilo metodický pokyn pro duchovní péči v nemocnicích.* [2019-04-27] http://www.mzcr.cz/dokumenty/ministerstvo-predstavilo-metodicky-pokyn%C2%A0pro-duchovni-peci-v-nemocnicich_13579_3692_1.html

NADĚJE. www.nadeje.cz

SOVOVÁ, Eva. *Životní pojistku má více než polovina Čechů. Jaké jsou letošní novinky.* (22. 5. 2017) [2019-04-27] https://finance.idnes.cz/novinky-v-zivotnim-pojisteni-v-roce-2017-dyr-/poj.aspx?c=A170519_114522_poj_sov

ŠUPKOVÁ, Danuše a kolektiv: *Zdravotní péče o bezdomovce v ČR*, Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. [2019-04-27] https://www.nadeje.cz/_/stranky/index?aliasPobocky=ustredi_nadeje&alias=odborne_texty&pobockaId=6&id=31&Texty_page=2

Zákon č. 111/2006 Sb. [2019-04-27] <http://zakony-online.cz/?s168&q168=all>.